

JEŚLI (10295) *cn i pt*

cn (8517), *pt* (1747).

jeśli (321), **jestli** (445), **jeźli** (16), **jezli** (13), **jesli a.** jeśli [zapis -f- (9110), -s- (298)] (9408), *jesli a.* jeśli *a.* jeźli *a.* jezli [w tym (głównie z rękopisów) zapis typu -fz-, -sz-, -f- (47)] (92); jeśli *KochMon* (4), *KochBr*, *ArtKanc* (16), *ZawJeft* (15), *GrabPospR* (7), *KmitaSpit* (5), *SapEpit* (2), *ZbylPrzyg* (4); *jestli BierRaj*, *PowUrb*, *OpecŻywList* (2), *ForCnR* (3), *BielŻyw* (29), *BielŻywGlab*, *GlabGad* (51), *MiechGlab*, *KłosAlg* (5), *WróbŻołt* (20), *RejRozpr* (15), *LudWieś* (2), *Calep* (9); *jezli March²* (5), *March³* (4); jeśli *a.* *jesli* : *jestli MetrKor* (25 : 7), *ZapWar* (14 : 3), *OpecŻyw* (5 : 55), *TarDuch* (3 : 4), *FalZioł* (4 : 200), *RejJóz* (1 : 24), *KromRozm I* (45 : 2), *BielKom* (26 : 1), *BielKron* (502 : 2), *BielSat* (35 : 1), *BudBib* (162 : 1); jeśli *a.* *jesli* : jeśli *BierEz* (45 : 2), *Mącz* (232 : 21), *HistRzym* (22 : 1), *BiałKat* (37 : 1), *BietSpr* (111 : 2), *BudNT* (104 : 1), *KarnNap* (9 : 1), *SkarŻyw* (178 : 105), *CzechEp* (140 : 7), *NiemObr* (93 : 2), *KochFr* (55 : 1), *WisznTr* (1 : 1), *BielSen* (2 : 2), *BielSjem* (31 : 2), *GórnRozm* (65 : 18), *KochWr* (8 : 8), *ActReg* (58 : 2), *GostGosp* (32 : 2), *LatHar* (128 : 1), *KolakSzczęśl* (1 : 14), *RybGęśli* (1 : 6), *WujNT* (558 : 12), *PowodPr* (3 : 50), *KlonFlis* (24 : 1), *SzarzRyt* (3 : 4); jeśli *a.* *jesli* : jeźli *CzahTr* (1 : 16); jeśli *a.* *jesli*: *jezli LibLeg* (92 : 1), *Leop* (185 : 1), *MycPrz* (10 : 1), *WierKróc* (1 : 1).

e jasne (w tym 6 r. błędne znakowanie).

Sł stp, *Cn notuje*. *Linde XVI – XVII w.*

I. Spójnik; si *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *JanStat*, *Cn* (8517) :

1. Wprowadza wypowiedzenie okolicznikowe warunku (6071) :

A. Treścią wypowiedzenia nadrzędnego jest spodziewane lub pewne następstwo okoliczności, o których mowa w wypowiedzeniu podrzędnym [w tym: w postpozycji (602), w interpozycji (61); *cum con* (7)] (2489) : *March¹ A4* (2); *BierEz F* (14); tzo chcefł wybratz fmiertz czyli żywot fyne twégo. Ieſtli żywot obierzefł/ wiédz paⁿno ijęci zbawienijé wflytkié⁸⁰ fwiata zaginie *OpecŻyw* 103v (19); *ForCnR A4* (3); *PatKaz III* 134v (5); *HistJóz C3v* (8); kthorzy fmcuczą mie będą fie wefelić ifli [!] będą porufzon *TarDuch E3v* (2); *FalZioł V* [30] (12); *BielŻyw* 54 (13); *GlabGad A4* (2); *March² D2v*; *March³ V5*; *WróbŻołt* 7/13 (4); *RejPs* 17v (6), *LibLeg* 11/170v (12); *RejRozpr A4* (5); *LudWieś A2*; *SeklWyzn c2v* (6); *RejJóz A2v* (4); *SeklKat A4v* (15); (*did*) Pleban Oleiem grozy fumnieniu. (–) Widzi mi fzie iż przekaże The fzmiałoſcz yeflicz zamaſcze. Oſtatkiem Olieiu gębę [...] Možećz fie y pużką doſtać Będzesli daley fwiegothać. *RejKup m7* (17); iefli tę wodę będę pił/ wezmąli też potwirdzenie albo ochłodzenie członki wfi[t]ki Macedonow y perłow/ izali ia tilko mam być żyw przez nich. *HistAl H4* (23); *KromRozm I A2v* (4); *MurzHist M3* (6); *MurzNT Matth* 18/3 (2); *KromRozm II a2v* (3); *LibMal* 1552/167; *KromRozm III A3* (2); *Diar* 22 (7); *DiarDop* 109 (2); *BielKom F5v* (10); *GliczKsiqż L7* (18); *LubPs N2v* (13); *SWiádkowie* iefli fyne w powieſci fwey zgadzaią/ takie ich ſwiádectwo bywa ważne *GroicPorz x4* (13); *KrowObr* 27v (31); *RejWiz* 150 (30); *Leop Ruth* 3/13 (57); *OrzList b3v* (7); *UstPraw A4v*; *ZewIząd wciłk przyfzedł ná mię* (nieſtety mnie Pánie) Bo iefli fie dam námowić/ zá ſmierć mi to ſtánie. Z drugiey ſtrony/ iefli záfię kwoli wam nie będę/ Iákobyeh ná to pátrzyłá że gárdlá pozbędę. *KochZuz A3*; *LeszczRzecz A4v*; *RejFig Bb5* (3); Páni z muru wŕzrawfzy páná foremneho/ Dam miáfto rzekłá/ iefli będę żoną iego. *RejZwierz* 24v (13); *BibRadz Matth* 6/15 (30);

OrzRozm O3 (11); Opát rzekł wżytko vczynić iefli od Papieżá będzie miał dozwozenie *BielKron* 346v (136); *GrzegRóżn* C4 (3); *KochSat* B3 (4); Si id facis hodie postremum me vides, Iefli to vczyniŕz dżiś mnie ofátteczny ras widziŕz. *Mqcz* 314d (24); *OrzQuin* A4 (3); *Prot* B3v (4); *ProtStoj* Ev; *SarnUzn* G8; Wŕzelką biegunkę záftáwiŕz iefli daŕz choremu/ Ráki rzeczne ŕurowo wierciáne z wodą pić *SienLek* 102 (28); *RejAp* 59 (26); *LeovPrzep* Dv; Komu może być miŕe odpoczynienie/ iefli pirwey nie vczuł niewczáŕu s pracey? Komu ŕmákowác może iedzenie/ picie/ ŕpánie/ iefli pirwej nie láknał/ nie prágnął/ á ŕen go nie morzył? *GórnDworz* H8v (28); *GrzepGeom* B4 (3); *HistRzym* 3v (2); *RejPos* 140 (267); *RejPosWiecz*² 90v (7); *RejPosWiecz*³ 98v (3); *BiałKat* 61 (6); *BielSat* Dv (15); *GrzegŚm* 23; *KuczbKat* 200 (11); *RejZwierc* 86 (76); iefli rzeká ma brzeg niŕki/ obáwác ŕie trzebá by nie wylaá w powodź/ bárzoby ná tym vtráciło Woyŕko *BielSpr* 7v (15); *KochMon* 29 (2); *WujJud* 108 (10); *WujJudConf* 57v (5); *RejPosRozpr* c3; *RejPosWstaw* [41³]v (6); *BudBib* 2.Par 25/8 (18); *MycPrz* II B4 (4); *Strum* F3 (2); *BiałKaz* B3 (2); *BudNT* Mar 11/31 (21); potrzebác wam ábych ia odŕzedł: bo iefli nie odeyde/ poćiefzyćiel nie Przyidzie do was etc. Ioan: 16.v.8. *CzechRozm* 265 (15); *KarnNap* C4 (2); *ModrzBaz* 9 (65); *ModrzBazBud* ¶6; Heretykowie nas/ powiádáia/ ŕciŕkáia y męczyć ŕię grożá/ iefli ná ich błędy nie przyzwolem. *SkarJedn* 105 (23); *KochOdpr* A3v [2 r.]; *Oczko* 6v (29); *KochPs* 156 (11); Ia Leo vŕaiác ŕwiętemu Sámfonowi/ obiecuię tobie y ręcze: iŕz iefli daŕz oleiu ná potrzebę ŕzpitalná/ iŕz zdrow będzieŕz *SkarŻyw* 593 (79); *KochTr* 23 (3); *MWilkHist* D3v (2); A iefli rohatiná Mąż w Mężá záwádził/ Záraz duŕżę wyplóŕzył/ y s koniá wyłádził. *StryjKron* 230 (4); *CzechEp* 38 (7); *NiemObr* 38 (7); *KochFr* 3 (9); *KochPhaen* 11 (2); *KochSz* B; *ReszPrz* 106 (4); *WerGoŕc* 262 (2); *WerKaz* 302 (2); *WisznTr* 5; *BielSen* 14 (3); *BielSjem* 16 (10); *KochPam* 86; *KochPieŕ* 39 (4); *PudłFr* 50 (7); *ArtKanc* F19v (3); *BielRozm* 25 (7); Rzeczpoŕpolitá poki iefł w cále/ poty káždy ŕwoie może mieć ŕpełná/ ále iefli oná zgynie/ niechay ŕię tego nie ná dżiewa záden/ žeby co ŕwego cáło záchowác mógl. *GórnRozm* I3v (4); *KochWr* 40 (2); *PaprUp* L (8); *ZawJeft* 34 (2); *ActReg* 114 (9); *GostGospSieb* +2v (2); *GrochKal* 11; *Phil* D (4); *GórnTroas* 48 (2); *KochCn* B4; *GrabowSet* H3v (18); *KochFrag* 23; *OrzJan* 58 (17); Niepoiádeć/ iefli mi czego nierzućicie. *WyprPl* C2v (2); *LatHar* 140 (20); *KoŕakSzczęŕl* B4v (9); *RybGęŕli* C (2); Lecz nie możecie być zbáwieni (choćiaŕcie przeyrzeni) iefli nie vwierzyćie/ iefli nie záchowacie Páńŕkiego przykazánia: iefli zá grzechy wáŕze pokutowác/ iefli dobrze żyć nie będziecie: y iefli pobożnie z tego ŕwiátá nie zeydziecie. *WujNT* 505 (117); Lecz prawdżiwie ŕzczęliwym[!] iefł/ nie ten co ma to co miŕuie/ ále iefli to miŕuie/ co miŕowania godnego być rozum zdrowy vkázuie. *WysKaz* 7 (14); *SarnStat* 49 (18); *SiebRozmyŕl* H3 (3); *GrabPospR* L2v; *KmitaSpit* C6; *PowodPr* 55 (8); Iáko w láterni iáka iefł ŕwieczká/ tákie ŕwiátło w láterni/ iefli nie iáfna/ láterná teŕz nie iáfna. *SkarKaz* 6b (23); Będe ŕię ŕtárał, žebym zgánił mu to kupno: Bo iefli ten nirkzemnik moy zbędzie tey wioŕki, Iuŕz po nim y po ŕzyiey mey *CiekPotr* 41 (20); By ŕię więc potym iáko ná tym nie párzyli/ Ieŕzli nieprzyaciela lekceby ważyli. *CzahTr* I3v (4); *GostCast* 28 (8); *PaxLiz* B2 (3); Ieymy wáŕze ná to naprzod obrácayćie/ áby chwaá Boża Kátholicka byá obroniona y rozmnożona. Bo iefli wy czći Bożey/ [...] bronić będziecie: on was bronić będzie. (marg) Kto czći Bożey broni/ Bog go teŕz broni. (–) *SkarKazSej* 682b (47); *KlonFlis* E (10); *SapEpit* B; *KlonWor* 17 (21); *SzarzRyt* A2v.

Bez wypowiedzenia nadrzędneho (5):

a) *Oznajmujące* (3): rzekł k niey: bądź mi k woli. Oná rzekłá/ co mi daż. On rzekł/ polłec kozłá s fwego łtádá. Oná rzekłá/ iefli daż w zakłádzye pierścien/ łzátę/ y tę lałkę co iá nośisz. *BielKron* 20 (2); *ModrzBaz* 77.

b) *Pytajne* (2): *RejZwierc* 27v; Nie postoię. (-) Ale iá chcę ták żebyś postał. (-) A iefli ia też niechcę, żebyś ty chciał. *CiekPotr* 80.

Spójnik wraz z negacją zastępuje całe wypowiedzenie podrzędne (6): *BudNT Luc* 10/6 (2); Co iefli tę powinność moię wdzięczną wam być obaczę/ będę fię ztego wefelić o Pánowie: á iefli nie/ przedsię będę fię ćiefzył tem/ że włobie dobrą chęć czuię *ModrzBaz* 137; *ActReg* 114; *WujNT Luc* 10/6; *CiekPotr* 5.

W wypowiedzeniu nadrzędnym występuje: pewnie (66), *iście* (9), *zaprawdę* (a. *zaiste*) (5), *bez wątpienia* (a. *bez pochyby*) (8), *snadź* (a. *snadnie*) (7); *już* (56), *wnet* (12), *prędko* (5); *łacno* (a. *łatwie*) (15), *prozno* (14), *trudno* (12); *orzeczeniem jest: musiec* (31), *nie moc* (51).

Połączenia: »jeśli jedno« (5): *OpecŻyw* 83v (2); ktory bez pochyby vprosi/ ábo to czego v niego/ ábo to co v Oyca przez iego imię prośimy/ iefli iedno prołząc będziem temu mocnie wierzyć iże ták wczyni *BibRadz* I 7; *GrzegRóżn* A2; *RejPos* 139v.

»jeśli (...) oto(ć)« = *si ... ecce Vulg, PolAnt* (10): Toć powiáda Pan: Wypuść lud moy że mi offiáruie. Co iefli go niewypuścisz/ oto iá przepuścżę ná cię y ná dwor twoy/ ná lud twoy/ y ná domy thwoie/ włfeláki rodzaj much *Leop Ex* 8/21 (2); *BielKron* 17; *RejAp* 27v (3); *BudBib Ex* 8/2; *SkarŻyw* 4 (2); *ActReg* 50.

»tak ... jeśli« [szyk 6 : 2] (8): *BibRadz* 1.Reg 11/2; *Mącz* 407c; Iefli groblá wyfoko ná dole wfypie/ Tá k fie z miáłtá dla wody co żywo polypie. *BielSat* M4v; *WujJud* 37v (3); *BielSjem* 35; Co tá k ziścisz/ iefli łpraw oycá cnotliwego Trzymác łye będżiesz *KochProp* 6.

»jeśli ... tam« (12): *MurzHist* R4; *SienLek* Sv; *GórnDworz* F3v; iefli kárności ná wyłtępné nie małz/ tá m bez pochyby włzeteczność/ y łwawola pánowác: musi: iefli vrzęd y piérwłzé mieyfcá zá pieniádzmi idá/ tá m nie dżiw że ludzie łá chciwi/ y łákomi: iefli ćwiczenia żadného ludzie młodzi niémáią/ tá m z próznowánia zbytek/ y vtraty rołtá; iefli zapłáty cnotá niéma/ tá m chuc ku łłuzbie rzecypopolitey zgáłnac musi: [...] iefli między dobrym/ á między złym bráku niémałz/ tá m dáłeko więcýy złych niźli dobrych będżie *KochWr* 30; *OrzJan* 43; *GoslCast* 66; *SkarKazSej* 700a; *KlonFlis* H2v.

»jeśli ... tedy(-ć, -ż)« (279): *March*¹ A3; *OpecŻyw* 74v (3); *HistJóz* D3v (2); Mercurius. Ieft przyrodzenia przemiennego: wedlug iako fie ku ktoremu planecie przytoczy. Ieftli ku dobremu: tedy dobry z nim/ a ze złym zly *FalZioł* V 51v (14); *GlabGad* N5v; *March*² D3 (3); *MetrKor* 59/76; ia ćiebie będę pitał/ á ty mnie odpoweday/ iezli mi náwłlytko będżiesz odpowiedał/ tedy ćie wielkimi bogactwi vbogácę *March*³ T7v; *WróbŻołt* 88/32 (6); *LibLeg* 9/53 (10); *ConPiotr* 35; *SeklKat* L4v (3); *RejKup* t2v (3); *HistAl* L5v; *KromRozm* II q3v [2 r.]; *Diar* 77 (5); *LubPs* dd2v (5); *KrowObr* 1v (5); *RejWiz* 120 (3); *Leop* 2.Reg 15/34 (2); *UstPraw* Hv; *RejZwierc* 24; *BibRadz* 2.Par 7/14 (14); *BielKron* 40v (16); *GrzegRóżn* C2; *SienLek* 156v (4); *LeovPrzep* K2; *GórnDworz* D2 (6); *GrzepGeom* Q2v (3); *HistRzym* 70; *RejPos* 14 (19); *RejPosWiecz*³ 96v (2); *BialKat* 278V; *GrzegŚm* 23; *KuczbKat* 360 (8); *RejZwierc* 79v (14); *BielSpr* 35v; *RejPosRozpr* b4v; *RejPos Wstaw* [143⁴] (2); *BudBib* 2.Par

10/7 (21); *HistHel* Cv (2); *Strum* Q2 (4); *BudNT Matth* 12/28; *CzechRozm* 247 (16); *KarnNap* B2v; *ModrzBaz* 4v (8); *KochOdpr* D3; *SkarŻyw* 213 (3); *CzechEp* 321 (8); *NiemObr* 93 (2); yesly bęndzy myę wdobrym zachowanyą chowal Moy syn Marczyn, tedy Ia chczyę dobrze opatrzycz syna swego Iako mowya dobre za dobrę *ZapKościer* 1588/80v (2); *ArtKanc* L11v; *GórnRozm* F4v (2); *OrzJan* 78; *WujNT* 810 (14); *WysKaz* 36 (2); *SarnStat* 658 (10); *PowodPr* 55; *VotSzl* Fv.

»jeśli ... to(-ć, -ż)« (19): *RejWiz* 73; *RejFig* Bb8; *GórnDworz* K8 (2); *RejPos* 248v; *RejZwierc* 31v (4); *ModrzBaz* 82y; *MWilkHist* L2; *BielRozm* 25; *GórnRozm* Iv (4); A iefli łáfkáwie Stáwifz fie: tám wódz zaráz im popuścifz/ práwie Dałz drógę do rołpułty: iefli téz frogością/ To iuz tám pewna wzgárdá/ z pewną omownością. *GołCast* 66; *SkarKazSej* 700a; *ZbylPrzyg* A4.

»jeśli tylko« (4): *BibRadz Deut* 28/9; *ReszList* 177; y dotknęła fię fzáty iego. Bo mowilá; Iż iefli fię tylko [*Quia si vel*] tknę fzáty iego/ będę zdrowá. *WujNT Mar* 5/28 (2).

»jeśli ... tym obyczajem, sposobem, kształtem« [*szyk 3 : 1*] (4 : 4 : 1): Połtał do Czech po coreę Krolá Bolefłáwá [...] Krol Czełki przyzwolił tym obczyáiem iefli fie chce okrzćić. *BielKron* 343v (4); *ModrzBaz* 37; Którá to opráwá/ y *donum nuptiale*, ma bydź tym kłztałtem waźna/ iefli [...] koronę y páńftwo to obecnie do ofátánięgo kréfu żywotá náłzęgo fprawowáć będziemy. *SarnStat* 26 (2); *KlonWor* **3v (2).

»jeśli ... więc« (2): Acz prawdá iefli fie źle záchowafz w gołpodyze/ Tám cie Więć ofzácuia gdy będyełz ná grodzye. *RejWiz* 105; *GórnRozm* Cv.

»jeśli ... w ten czas« (1): Niechayże tedy vkaže [...] z iáłnego y wyraźliwego textu piłma ś. A iefli tego dowiedzie/ y pokaže: w ten czás dopiero/ niechay nam zá złe ma *NiemObr* 93.

Frazy: »jeśli tak nie będzie, jeśli inaczej będzie, (co) jeśli inaczej« = *alioquin Vulg* (3 : 2 : 2): *RejWiz* 102v; *Leop* 1.*Cor* 15/29; á proś go ábych widzyał oblicze iego/ iefli ináčzey będye/ zábije mię. *BielKron* 71v (2); *RejAp* 19; *RejPos* 230; *ModrzBaz* 51v.

»jeśli się to nie zostanie« (2): *BielKron* 199; [*inskrypcje*] áby póki rok nie wynidzie/ do Książ Ziemiłkich były przeniešioné: á iefli fie to nie sfátanie/ mocy mieć nie będą [*alioquin nullius roboris esse censeantur JanPrzyw* 42] *SarnStat* 942.

»jeśli inaczej (a. inak) uczyni, jeśli tak nie uczyni, jeśli tak uczynisz« (21 : 2 : 1): *LibLeg* 11/171v; *BielKom* D3; Ani teź leiá młodego winá w ftháre nacźynie/ bo iefli inák vczynią/ pukáią fie więc nacźynia [*alioquin rumpuntur utres*] *Leop Matth* 9/17; *BielKron* 17 (17); *RejPos* 9v (2); *SkarŻyw* 453; *PaprUp* Fv.

»jeśli tego nie uczynisz, czego jeśli nie uczynisz, jeśli to uczynisz, co jeśli uczynisz« (23 : 9 : 5 : 5): a wy będyecye w więzyenyu aż to będye dofwyafłfno coścye powiedali iefli prawda albo fałfz/ bo ynatzey iefli tego nye vtzynicye przez zdrowye Faraonowo łączekowye ieftefcye [*alioquin, per salutem Pharaonis exploratores estis Vulg Gen* 42/16] *HistJóz* C2v; *HistAl* C4 (3); *LubPs* Tv (2); *Leop Num* 32/23 (2); *UstPraw* Hv; *BibRadz Ex* 18/23; *OrzRozm* R4; *BielKron* 43v (17); *GórnDworz* N7 (2); *CzechRozm* 404; *ModrzBaz* 83v (3); *Oczko* 29 (2); *KochWr* 30; A ty Michite odday iemu pieniądze/ częgo iefli zráu nie vczynifz/ oddam cie do vrzędu. *Phil* F2; *SarnStat* 769 (3); *SkarKaz* 315a.

a. *W zakłęciach, przysięgach* (46) : Tedy Piotr nacźał fię przifięgatz ij przeklinatz mowiaťz. Dáybych iá zdechl nágle/ bych był w głębokim piekle/ dáybych teź złá fmierciá [zg]inał/ ieflim

ia kiedy tego Iezufa znal *OpecŻyw* 112v; *HistJóz* C4 (2); *WróbŻółt* 136/5 (2); I zyeize podobno Naprawy proffila pawla abi go wziękl mowyaż. Boday rąku nyemyal yefly mv tho łcierpyłz, y na thąłch namową yefth y ranyll. *LibMal* 1544j88v; *GroicPorz* aa2 (5); *Leop* 1.Reg 20/12 (2); *BielKron* 14v; *Mącz* 243b (4); *BudBib Iudic* 11/10 (6); *KochPs* 204 (4); *KochBr* 152; *OrzJan* 46 [2 r.]; A ieslis winien/ niech cię trąd y iad zarázi *SarnStat* 264 (7); *SkarKaz* 578b; *CzahTr* Lv [2 r.]; (*marg*) Pfał: 136. (–) Iefli cię zápomnię oyczyno miła moiá y Ieruzálem moie: niech zápomnię práwice ręki fwoiey. Niech ięzyk moy przyſchnie do wft moich: iefli pomnieć ná cię nie będę/ á iefli cię ná czele wſzytkich poćiech moich nie położę. *SkarKazSej* 665b.

Połączenie: »jeśli ... tedy« (2): *WróbŻółt* 130/2; bądą sprawiedlywie powiedal, czo wyem gdy mye bandą Panowie Comiffarze pitacz, a iefli nyepowierze przifiągłchi bich powiedzial sprawiedliwych granycz, thedi swyathy dimitre nye dopuſzczai mye ny od thego domu *MetrKor* 61/35v.

b. *Wypowiedzenie nadrzędne zawiera ocenę, omówienie treści wypowiedzenia podrzędnego (115)* : Dobrzeć ten kucharz vwárzył: Iścieć mu krzywdę dziálaia/ Iefli go o to łzmágáia. *BierEz* D2v; *FalZioł* V 70v (2); *BielŻyw* 113; *GlabGad* P8 (3); *WróbŻółt* pp5; *KromRozm I* C3v (2); *MurzNT* 51 (2); *MurzOrt* Bv; *GliczKsiąż* O6 (2); *KrowObr* 1v (6); *Leop* 1.Cor 7/36; *RejZwierz* 100v; *BibRadz Act* 15/29; *OrzRozm* O2 (2); *BielKron* 82; Inscienter facies, si illam relinquas, Głupie vczyniłz yefli yą opuściłz. *Mącz* 372d (4); *OrzQuin* P4v; Oliwą wſzyłtko ciáło mázác: á iefli łam może trzeć fye płotnem czyłtym lepiej niżby go kto inny tárł *SienLek* 92; *GórnDworz* S3 [4 r.]; *RejPos* 219v (5); *BielSat* Ev; *RejZwierz* 122; *WujJud* 74v; *HistHel* B3; Nie łamoli przyrodzenie vczy wás/ iż mąż iesli włofy zápuści fromota mu ieft/ á niewiáłta iesli włofy zápuści cześ iey ieft. *BudNT* 1.Cor 11/13 [15] (6); *CzechRozm* 30 (2); Zda mi fię że dofyć vczynię powinności mey/ iefli drogę do niektorych praw vkażę *ModrzBaz* 73v (13); *Oczko* 32 (7); *SkarŻyw* 457; *StryjKron* 71 (2); *CzechEp* [414]; *KochFr* 99; Ieślił go [męža] też łtátecznie zálep przyklułá/ Pewnieł przytym Aniołá ku pomocy miáłá. Ale iefli mąż ciębie opiwłzy łie bić chćiał/ Bez pochyby iż tám czárt przez ten dom przelećiał. *BielSjem* 22 (3); *BielRozm* 33; *GórnRozm* A4; *PaprUp* G; *ActReg* 52; Częłto/ człowieká/ y włafny łmyłł/ zdrádzi/ Coż zá dziw/ iefli obcy zdrádnie rádzi? *GrabowSet* I4v; *LatHar* 493;. Włzákże iefli zakon krolewłki pełnicie według piłmá: Będzielz miłował bliźniego łwego iáko łamego łiebie: dobrze czynicie: lecz iefli ofobámi brákuiecie/ grzełzyćie *WujNT Iac* 2/8 (12); *SkarKaz* 383b; *CiekPotr* 67; *KlonWor* 80 (6).

Połączenia: »jeśli ... tedy« = si ... tunc *JanStat* (7); *SeklKat* M3; *KromRozm I* L4v; *KrowObr* 94 (2); *KuczbKat* 255; *CzechEp* [399]; A iefli to wnocy będzie vczyniono: tedy łkázuiemy y obiáłniamy/ iż ieft złodzieyłtwo. *SarnStat* 678.

»jeśli ... to(ć)« (3): *KromRozm I* C2v; *RejWiz* 192v; bes któręy drogi/ iefli człowiek do wielkich á łkrytych rzeczy tráfi/ tho fye iemu iákoby łlepemu idácemu w drogę przygodzi *OrzQuin* Mv.

B. *Wypowiedzenie nadrzędne mówi o tym, jak się postępuje lub jak należy postąpić w sytuacji przedstawionej w wypowiedzeniu podrzędnym [w tym: w postpozycji (174), w interpozycji (18), cum con (30)] (1731)* : *MetrKor* 34/135v (9); *OpecŻyw* 85 (4); *ForCnR* E2v (3); *FalZioł* IV 45d (13); Iefly poszła banda pythacz o Tvrky yeflyby yem owcze bily wroczoney, Nychay thak powye ysz pan moy włthky owcze kałzal wroczyż *LibLeg* 7/10 (15); *WróbŻółt* 61/11; *RejPs* 206; Ieftli baczyłz żeł chudziná Piy piwo á niechay winá Nieczyńłie páwem ieftlił kur Niemáłzi łukniey wdziey káptur

RejRozpr H4v (3); *ConPiotr* 33 (2); *SeklKat* Z2 [3 r.]; *RejKup* Vv (5); *HistAl* H3 (6); *MurzNT Matth* 18/9 (7); *KromRozm II* f4v (2); *KromRozm III* F4v; *BielKom* G4v (3); *GliczKsięż* P2 (5); Przeto też opifány iest porządek/ iáko iye kto ma od powołánia wyzwolić/ iefli będzie nieśluźnie powołány. *GroicPorz* o (28); *KrowObr* B2v (5); *RejWiz* 44 (4); *Leop Deut* 25/2 (18); *OrzList* e3v; *UstPraw* F4v; *RejFig* Bb3v; *RejZwierz* 12 (3); *BibRadz Matth* 18/8 (7); *OrzRozm* I3v; Iefli wyftąpił Ráyćá/ z rády go zrzucili. Iefli Rycerz/ koniá vbránego ftrácił. Iefli kmieć álbo rzemieśnik/ wyftugowali fie. Iefli kradł álbo gárdło záflużył/ záfyłano tákie zá morze *BielKron* 119v (60); *GrzegRóżn* O4v; *Mqcz* 383b (5); *Prot* Cv (2); á daway tego prochu niemocnemu pić przes dziewięć dni/ záwždy ráno ták wiele iákoby czwierć zlothego: á iefli niepomozę/ dayże y przes drugie dziewięć. *SienLek* 59 (69); *RejAp* 46; *GórnDworz* M4 (8); *GrzepGeom* G4v (4); *HistRzym* 12 [2 r.]; ktory cie tu oto miłościwie náuczác raczy/ iáko fie ty záchowác małz/ chcefzli być w tym świętym krolestwie iego. Iż iefli cie Pan przełoży na iáki ftan fwiátá tego/ gdyż kázda moc tu pochodzi s święthey mocy iego/ ábyś fie ná wżem fprawował świętymi fprawámi iego. *RejPos* 314 (8); *RejPosWiecz*³ 98; *BialKat* 61 (3); *BielSat* N4 (7); Coż o Iákubie S. rzeczymy? ktorego ty fá łłowá: Fráfuie sie kto miedzy wámi? niechże sie modli. Iefli dobrej iest myśli? niechże Pfálmy śpiewa. (marg) Iacobi 5. (-) *KuczKat* 405 (4); *RejZwierc* 83v (20); Rozdzielenie IX. Iáko lud vwodzić/ iefli nie k myfli potkánie. *BielSpr* 2v (36); *KochMon* 26; *WujJud* 209v (4); *WujJudConf* 83v; *BudBib Lev* 27/31 (6); *Strum* Iv (3); *BialKaz* Cv; *BudNT Mar* 9/42 (9); Wierz mi że y náłz Prokop záwżze zdoła fwemu/ Skofztuy iefli nie wierzyłz co powiedam temu *PaprPan* C4v (3); Lecż práwo Boże iáfny wyrok czyni: Iefli złodziey niema czem oddác/ niech będzie przedan. *ModrzBaz* 78 (27); *Oczko* 17 (33); *KochPs* 143; Ieflim zdrowy/ ftworzyćielowi dziękuie: ieflim chor/ y wtym chwale wołá iego. *SkarŻyw* 196 (23); *MWilkHist* Hv; *StryjKron* 406; *CzechEp* 29 (4); *NiemObr* 114; *KochFr* 10 (3); *ReszPrz* 96 (7); *ReszList* 175; *WerGośc* 205 (2); Iefli kule ognifte pułzczáią na dáchy/ Zmiátay ie precż łopátá/ bo zápalá gmáchy *BielSjem* 40 (8); *KochPieś* 43; *PudłFr* 57 (3); *BielRozm* 33; *GórnRozm* M3 [2 r.]; *KochWr* 33; *ZawJeft* 34 (3); Resolwować trzeba iesli w Ziemię Śląską poidzie Maximilian, mali woisko iść zanim czyli nie *ActReg* 12 (2); *GostGosp* 36 (3); *ZapKościar* 1588/78; Iefli nieprawdę mówię/ áby mię podkáło To/ coby fie nayfrozłzé Hetmánowi zdáło. A iefli prawdę mówię/ niech fie mé złe fkónczy Smiercią lekká *GórnTroas* 44 (3); *KochCn* B3v (2); *GrabowSet* Bv (3); *OrzJan* 58 (3); *WyprPl* C3; Ieflic nákoniec domowe zabáwy przelzkadzáią: áza to wielká/ raz w tydzień álbo w miéáiác [!]/ od nich fię troche oderwác/ y myśli fwe wfpokoic? *LatHar* 254 (14); *KołakSzczęśl* [D]v [2 r.]; *WujNT* 1.Cor 7/9 (31); IEfli nieosiádły/ álbo ináčyé/ Odártus/ álbo gołotá któremukolwiek byłby w czym winien/ ma odpowiadác w fładzie Grodzkim o káżdą rzecz. *SarnStat* 524 (238); *PowodPr* 57 (4); *SkarKaz* 7b (13); *CiekPotr* 24 (3); *CzahTr* E2v (2); Co fie komu doftánie/ muśi ná tym przeftác: Lub źle/ lub że téż dobrze/ niechcę o tym fzeptác. Iefli dobrze/ dzierz mocno: iefli źle/ fztukámi Z rozumem to nápráwić/ ták fie ftarác mamy *GosłCast* 43 (6); *SkarKazSej* 661a (3); *KlonFlis* H2v; *KlonWor* 10 (17); *ZbylPrzyg* B3.

W luźnym związku z wypowiedzeniem nadrzędnym (przy wyliczaniu całego szeregu okoliczności) (49): w ty czáfy [rękojmia] może czynić o ręczony dług. Naprzod iefli od dawnego czáfu iest dłužen. 2. Iefli máiętność fwoię vtraca. 3. Iefli rękoymia fkazan iest áby plăcił Credytorowi. *GroicPorz* r3v; Płeczęc troiákim obyczáiem bywa nágánioná. Naprzod/ iefli napis ná niey iest práwie zágládzony.

Wtore/ iefli pieczęć nárzezána albo nálamána. Trzećie/ iefli nikomu nie znáio ma. *GroicPorz* y3v (41); *WujNT* 1.Tim 5/10 (5); *SarnStat* 774 (3).

Sam spójnik (2), *lub spójnik z negacją* (9) *zastępuje całe wypowiedzenie podrzędne* (11): *BudNT Ioann* 14/11 (2); Chćieli áby fię słowá zgadzály z rzeczámí/ z ktoremi iefli fię słowá zgadzály/ powiedáli ie być prawdziwemi: á iefli nie/ tedy fáłzywemi. *ModrzBaz* 60v; niechay [...] rozumnie fyę [práwu]ięc/ pilno przypátruie/ iefly choroby w Cieplicách vbywa/ álbo nie/ iefly nie/ niech fyę indziéy vda: á iefli pomoc znich poczuie/ niech [...] Páná Bogá chwali *Oczko* [40]v; *SkarŻyw* 444; *ActReg* 143; *WujNT Luc* 13/9; Opiekun nie może grániczyć, áni dziećiom nic vtrácić: A iefli, tedy tego mogą dóydź *SarnStat* 475 (2); *SkarKaz* 519a; *SkarKazSej* 661a.

Z elipsą wypowiedzenia nadrzędnego (w tytułikach artykułów prawnych lub rejestrach [w tym: jeśli kto (16)] (42): *ComCrac* 16v (2); Krew iefli trzeba puścić. L. 24. w. 29. *Oczko* [42]; IESLI Swiádkowi który ná gránicach przysięgáć ma/ zádádzą iż nie iefł fzláchćic. Státut ten z naydziefz wyszćey: *Tit. Podkomorzy.* w księgách ólmych. *SarnStat* 579; Iefli kto fáłzywie czyim imięniem zezna. *SarnStat* 761 (39).

W wypowiedzeniu nadrzędnym występuje: już (24), *(nie)wnet(że)* (7); *orzeczeniem jest: musi* (20).

Połączenia: »jeśli ... oto« (4): *RejPos* Ooo3v; Ołtátek co zá tym idzie iuż wy Concluduiećie/ á ofádzicie fámi/ álbo iefli nie vmiećie/ oto Argumentá maćie *WujJud* 127; *SkarŻyw* 504 (2).

»jeśli ... tam« (3): *GroicPorz* 1; Ale iefli ten którému winę dáie/ będzie przáł onégo długu: tám obwyniony vczyniwłzy włáfná przysięgę będzie wolen práwnégo poštěpku *SarnStat* 276; *SkarKazSej* 682a.

»jeśli ... tedy« = *etsi ... tunc* *JanStat* (507); *MetrKor* 34/135v (13); *FalZioł* I 89a (36); *BielŻyw* 134; *KłosAlg* F3v (4); *LibLeg* 7/35v (14); *ConPiotr* 35; *SeklKat* G2 (2); *ZapWar* 1543 nr 2669; *RejKup* h7 (2); *KromRozm I O*; *MurzOrt* B2; *Diar* 45 (4); *GroicPorz* gg3 (22); *KrowObr* 62v (3); *RejWiz* 122; *Leop Lev* 1/10 (2); *UstPraw* F4v (33); *RejZwierz* 140v; *BibRadz Deut* 23/25 (4); *BielKron* 44v (8); *Mącz* 145b (2); *SarnUzn* F3 (3); *SienLek* 55 (20); *GórnDworz* Y4 (3); *GrzepGeom* K2; *HistRzym* 8v; *HistLan* B2v; *KuczbKat* 400 (6); *RejZwierz* 146v (15); *BielSpr* 63 (15); *BudBib Lev* 1/10 (25); *MycPrz* II C3v; Szérokość Przekopy ták czyni iáko wiele wody potrzebuiefz. Iefli ná Młyn Porzeczny ná iedno koło/ tedy dofyć Dwá łokćiá. Iefli ná dwie kole/ tedy trzy. A iefli ná trzy/ álbo ná cztery/ tedy więćey *Strum* Dv (8); *BudNT* b2v (2); *ModrzBaz* 77v (13); *Oczko* 15 (5); *SkarŻyw* 457; *StryjKron* 161; *CzechEp* 132 (4); *WerGość* 269; *WerKaz* 297; *BielSjem* 32; *GórnRozm B*; *KochWr* 33; *ActReg* 72; Kiedy chmury przychodzą/ tedy wątpliwie z wieczorá może robotę nákazáć: iefli fie wypogodzi/ tedy to: á iefli niepogodá/ tedy owo *GostGosp* 36 (5); *ZapKościer* 1588/78; *WujNT* 274 (3); A iefli zdány nie áreftowálby zdánia/ tedy ón/ który zdał/ może wypifáć okróm wíny. *SarnStat* 160 (205); *GrabPospR* M2; *PowodPr* 57; *SkarKaz* 418a; *CiekPotr* 38; *CzahTr* L2; *SkarKazSej* 682a.

»jeśli ... to(ć)« (19): *MetrKor* 34/135; *Prot* B2; *GórnDworz* F2 (6); *RejPos* 46; *BielSjem* M4v; áni fie ná łronę vchyláć/ iedno iefli thák/ niech będzie pewnie ták: iefli też nie ták/ to iuż też tám niechay ná łronie zołtánie. *RejZwierz* 83v (6); *ModrzBaz* 58v; *KochPs* 4; *BielSjem* 35.

»jesli ... więc« (3): *KromRozm I N3v*; *KochSat C2*; *GórnDworz Cc3 (2)*; *GórnRozm C3*; *WujNT Luc 13/9*; *VotSzl E3v*; A ieśliś młodo zá muž poźlá/ y młodego Iełzche o tey dobie małz małzonká fwoiego/ Ty więc w tákowym łtroiu pámiętay fię nośić *ZbylPrzyg B*.

»jesli ... w ten czas« (1): *Lecz iełli płomień nie zgálnie/ y owłzem fię zarzyć imie/ w ten czas Dworzánin ma tho vmyflić/ [...] áby w lewo nie záchodził/ á łprofney miłości nie náłładował GórnDworz Mmv*.

Frazy: »jesli inaczej (a. co przeciwnego, przeciwko temu, przeciwnie) uczyni, jeśli inaczej (a. inak)« = *alioquin Vulg (14 : 4)*: *Leop Luc 14/32*; *UstPraw C2*; chcę áby fláchćić był nápoły wygráneý pewien/ bo iełli ináčzej / nie rádżę áby fię kuśił *GórnDworz I8v*; *PaprUp L*; Którzy iełli ináčżey vczynią/ winę łto grzywien łtronie powodowóý máią zápláćić *SarnStat 608 (14)*.

»czego (a. co) jeśli nie uczyni« (4): *OpecŻyw 157 (2)*; niepośłufzné nam y potomkóm náłżym bęđżie odnoáić: co iełli nie vczyni/ łam łzkody pláćić bęđżie. *SarnStat 129 (2)*.

a. *Wypowiedzenie nadrzędne mówi o środkach potrzebnych do osiągnięcia (lub uniknięcia) zamierzonego (lub niepożądanego) następstwa wyrażonego w wypowiedzeniu podrzędnym (188)*: *BierEz S3v (2)*; *PatKaz I 3*; *PatKaz III 151v (2)*; *FalZioł IV 2c (7)*; *BielŻyw 43 (2)*; *SeklWyzn c4v (2)*; *RejKup ł8 (2)*; *HistAl L8v (3)*; *MurzNT 91*; Ocyec yełli prágnye áby łyná myał vczonego á godnego/ nyechay go z domu foruye ná to do łzkoły *GliczKsiąż L (4)*; *LubPs K2 marg*; *KrowObr 3v (4)*; *RejWiz 10 (3)*; *Leop 1.Cor 14/35 (2)*; *RejZwierz 100v (3)*; *OrzRozm K3v (2)*; *BielKron 55v (4)*; *Veni huc si vis invenire infortunium Chodź łám yełli chczefz áby cie co złęgo podkáło. Mącz 482d (3)*; *OrzQuin G2 (3)*; *SarnUzn B*; *SienLek 157v (8)*; *RejAp 180v*; *GórnDworz T8 (2)*; *GrzepGeom N3v (6)*; *HistRzym 3v*; *RejPos 181 (3)*; *BiałKat 363v (5)*; *RejZwierz 239 (4)*; *RejZwierzPodw 183v*; *BielSpr 32v*; *Przeto y wy iełli łálki y miłóśierđzia przodkow Krolá Ie⁸⁰ M. żádaćie/ bąđżćiełz teź tákimi/ iácy wálzy łtárfzy przeciw Kośćiołowi [...] byli. WujJud 17 (7)*; *WujJudConf 137*; *RejPosWstaw [143⁴]v*; *Strum H2*; *BiałKaz F4v (2)*; *BudNT c7v (2)*; *CzechRozm 246v (4)*; *Bo to iełt náłnádnieýłza drogá/ ktorą łáćniuchno przyść moźemy do odpufzczenia grzechow náłżych/ odpufzczáć winowáycom wihy ich/ iełli chcemy áby nam náłze były odpufzczóne. ModrzBaz 67v (12)*; *SkarJedn 48*; *KochDryas [A3] [2 r.]*; *Biie ten koń/ y kálze: łpalćie go ráćzey/ Iełli łami od niego zgorzeć niechcećie. KochOdpr D2*; *Oczko 36 (3)*; *KochPs 86*; *SkarŻyw 4 (6)*; *CzechEp 119*; *KochFr 58*; *KochDz 105*; *ReszPrz 64*; *WerGość 227 (2)*; *WerKaz 306*; *BielSjem 32*; *KochPieś 2*; *PudłFr 30*; *KochProp 15*; *PaprUp G*; *Tym teź łpořobem/ iełli R.P. ma być w łweý cáłóśći záchowána/ potrebá áby zli ludzie byli wykorzeniáni Phil L (3)*; *GórnTroas 25*; *KochFrag 21*; *LatHar 121 (2)*; *RybGęśli Cv*; *WujNT Matth 19/21 (6)*; *SarnStat 409 (2)*; *SkarKaz 206b (2)*; *Mieýze Więć połag domá pogotowiu, iełli Niechczefz żeby iá wydał brát iey bez połágu. CiekPotr 57*; *SkarKazSej 680a (3)*; (*kust*) *Tám iełli (-) Tám iełli teź chczefz z pokojem łwe żyto Prowáđzić/ rádżę nieś Kárlowi myto KlonFlis G (2)*; *SapEpit Bv*; *KlonWor 25 (2)*.

Połączenie: »jesli ... tedy« (21): *FalZioł V [1] (2)*; *OrzList iv*; *Iełli łye chczefz vchronić winem vpić: tedy ná czczo iedz wieprzowe plúćá pieczóne SienLek 57v*; *GrzepGeom Nv*; *KuczłKat 155*; *WujJud 172v*; *Strum C2v*; *CzechRozm 227v*; *CzechEp 38 (2)*; *NiemObr 47*; *OrzJan 48 (3)*; *WujNT 564 (2)*; *SarnStat 796 (4)*.

C. Wypowiedzenie podrzędne jest zastrzeżeniem, często wtrąconą uwagą, ograniczającą treść wypowiedzenia nadrzędnego [w tym: w postpozycji (330), w interpozycji (305); cum con (6)] (1042) : *ListRzeż* w. 35; *BierEz* Cv (3); *OpecŻyw* 58 (5); *OpecŻywList* C2v (2); *MetrKor* 40/824; *PatKaz III* 109 (2); *HistJóz* E2v; *TarDuch* D5v; Też wezmi łoku Diptanowego/ [...] Dayże pić rodzący z winem/ iefli sie nie rozgorzała, bo gdy sie zapali tedy z wodą ciepłą/ á tak płod bez vrazu wynidzie. *FalZioł* V 33 (10); *BielŻyw* 130; *GlabGad* D5 (2); abi dobil Budzina od Thurkow a yefly go dobedzie yzbi wżitek rozbil y wmyotal w dunay *LibLeg* 11/44v; Tośch vczynyczye yefly yfzbi vmarl pan Voyewoda do Rad do yego kthorzi thefch nam y Koronye nałchey prziszzegam ych przimyerze chowacz łfam obwyazany *LibLeg* 11/162 (10); *RejPs* 194v (3); *RejRozpr* H3v; *SeklWyzn* g4v (4); *RejJóz* K (5); *SeklKat* D2 (9); *RejKup* 14 (12); *HistAl* I8v (4); *KromRozm I* B4v (2); *MurzHist* M4v (3); *MurzNT* 36 marg (5); *MurzOrt* B; *KromRozm II* o4v; *KromRozm III* L2 (2); *Diar* 33 (3); *DiarDop* 99 (2); *BielKom* G2v (2); Swyęty Kryzołtom ták o gładkyey mowi: Co práwi yeft gładká zóná yeft grob pobyelony/ yefli práwi nye byłáby trzeźwya/ czyłta/ á wftydliwa. *GliczKsiqż* P7v (9); *LubPs* B6 (2); *GroicPorz* dd4 (36); Mowże tedy iufz teras/ iefli śmiesz náprzećiwko tákowemu iáfnemu świádectwu Duchá Świętego. *KrowObr* 212 (9); Iamći to on Heliafz/ iefliś kiedy fłychał/ Com dla ludzkich vpadkow wiele s płáčzem wzdychał. *RejWiz* 178 (8); *Leop* *A3v (7); *OrzList* i (3); *UstPraw* Ev (2); *KochZuz* A3v; *RejFig* Aa2v (2); *RejZwierz* 136 (6); *BibRadz I* 138c (5); *Goski* A3v; kazał ftrzelác z działek/ áby iefli sie gdzie táiemnie záchowáli/ przyfzli do fwoich. *BielKron* 442 (37); *KochSat* B2v (4); yżeby albo żywi zbroino zaś się wroćili/ albo iefli inaczey niemoże być/ w zbroi byli pomarći przywiezieni? *KwiatKsiqż* N2v; *Mącz* 510a (10); *OrzQuin* Aav (4); *Prot* C4v (2); *SienLek* 86 (16); *LeopPrzep* Dv (4); *RejAp* 192v (4); Może być co tám tákiego o czymem ia nie fłychał/ co iefli dobre będzie/ rad pochwałę. *GórnDworz* Cv (13); *HistRzym* 80 (2); A to ieft on grzech pirworodny/ ktore^{go}/ bychmy wżytki zakony pełnili/ bychmy krew fwą rozlewáli/ bychmy niewiem co czynili/ zetrzeć s siebie nie możemy[!]/ iefli nie będziemy odrodzeni z wody á z Ducha fwiętego. *RejPos* 152v (24); *BiałKat* 163v (2); *BielSat* N2v (4); *KuczbKat* 135 (2); *RejZwierc* 111 (41); *BielSpr* 8 (3); *WujJud* 101 (8); *WujJudConf* 37 (2); *KochList* 3; Wfzákże nie dofyc ná tym gdy sie przeć álbo ftrzedz będzieyem złęgo/ iefli położywłzy złość dobrze czynić nie będzieyemy. *RejPosWstaw* [21²] (2); *BudBib I* 462d marg (5); *HistHel* C4v; *Strum* M; *BiałKaz* D4v (2); *BudNT* v8 marg (3); *CzechRozm* 217v (7); *PaprpPan* Y4 (2); *KarnNap* C4v; áby bieśiad/ kołacyj/ y nieuczćiwych fchadzek zániecháli/ zá niewiádomośćią ábo też y nieprzyzwoleniem małżonki fwey (iefli małżonek) ábo y małżonká (iefli to zóná czyni) *ModrzBaz* 32v (28); *SkarJedn* 352 (5); *KochOdpr* B4v (3); *Oczko* 34v (33); *KochPs* 15 (2); Gdybych ia był ták niekradł/ dziśbyłmy nie mieli co ieść. Iefli ktory złodziey ieft fprawiedliwy/ iam ieft: Bom nie tylo pieniędzmi/ ále y grofzmi y złotymi wiele z twey máiętnośći iáłmużny dał. *SkarŻyw* 100 (16); Gdzieśkolwiek ieft/ iefliś ieft/ lituy mey żáłości *KochTr* 10 (3); *MWilkhHist* K4v (3); gdyż tám fpráwy infze Witennowe porządkiem wzrażone naydziełz/ álboś iufz nálazł/ iefliś s pilnośćią czytał. *StryjKron* 375 (3); *CzechEp* 56 (2); *NiemObr* 162; *KochFr* 38 (10); *KochDz* 108; *KochMarsz* 155; *KochPhaen* 9 (3); *ReszPrz* 6; *WerGość* 260; *WerKaz* 292 (2); *BielSjem* 37 (2); *KochPam* 82 (2); *KochPieś* 42 (4); *KochSob* 64 (2); *KochTarn* 79 (3); *PudłFr* 37; *ArtKanc* M6v (2); *GórnRozm* C4 (4); *KochProp* 12 (2); *KochWr* 33 (2); *Paprup* K2v (2); *ZawJeft* II; stąnawszy to concludowac myślę

iesli ieszczę factiosi homines tego nierozzerwą, mocno stać przy Confederacyei Rzeszowskiej. *ActReg* 48 (8); *GostGosp* 124 (5); *GostGospSieb* +2v (2); *GrochKal* 12; *GórnTroas* 37 (6); *GrabowSet* B (5); *KochFrag* 29; NAWiedziłem w ten/ wefoły duży moiey/ dzień (Może Święto miánować/ iesli ieft iákie ná ten czás/ także też y dzień Niedzielny) [...] duchowny żłob ołtarzá twego *LatHar* 238 (12); Tákżeście wiele ćierpieli dármo? iesli wzdym y dármo. *WujNT Gal* 3/4 (28); *WysKaz* 23 (2); *JanNKarGórn* D4; *JanNKarKoch* Fv; á gdy oná vmrze/ ná potomłtwo (iesli ie będzie miáła) wżyłtkie dobrá przerzeczoné niech przypádną. *SarnStat* [630] (61); *WitosłLut* A4 [2 r.]; *GrabPospR* N3v (3); *KmitaSpit* Av (2); *PowodPr* 47 (4); *SkarKaz* 352b (10); *CiekPotr* 83 (3); *CzahTr* G3v (2); *GosłCast* 64; *PaxLiz* B4v; *SkarKazSej* 696b (4); *KlonFlis* Hv (7); *KlonWor* 34 (11); *ZbylPrzyg* B2; *SzarzRyt* C3.

Spójnik lub spójnik z negacją zastępuje całe wypowiedzenie podrzędne (2): opátrzy go wychowánim dobrym/ yáko łtárołstwem/ imyeniem/ wsyą/ myáłteczkiem/ á yelli tedy Iurgyeltem počciwem *GliczKsiąż* N4; byś ieszcze namnieyŝe Słowo wyżionął, oko wykolęc zárázem. (–) Powiem ia przedsię prawdę możeli bydź máiac Obie oczy, iesli nie, więc choć iednooki. *CiekPotr* 37.

Połączenia: »a (a. i) to jeśli« (8): *FalZioł* I 40d (2); *Flegmatici* widaia/ wody, łniegi, czałem miodi á to ieftli flegma łłokta [!] w nich panuie. *GlabGad* L4 (2); *MurzNT* 108v; rofkázuiąc máłce/ áby mu więcey chlebá nád trzy funty iesć nie dawála: y to iesli robić będzie [!]. *SkarŻyw* 35; *KołałSzczęśł* B3; *GórnRozm* H4v.

»ale (tak) jeśli« (4): Iáwnemu Liłtowi bywa wiára daná/ ále ták iesli fye ná nim fáłŝz iáki nie okaże. *GroicPorz* y3 (3); *Leop Deut* 30/10.

»a tym więcej jeśli« (1): Kiedy mocz niemocnego czarny/ y gnoy/ y plwoćiny: známie śmiertelne ieft: á thym więcey iesli w gorącey niemocy. *SienLek* 22.

»chyba jeśli« (4): *KrowObr* Bv (2); iż żadnym znákiem chęci oney wielkiej/ dobremu pánu nie pokazála/ chybá iesli co thákiego było/ czego pokryć niemogła *GórnDworz* Aa4v (2).

»jeśli jedno« (5): zbawia dorolte ludzie/ ktorzy beze krztu vmieráią: iesli iedno z łercá prágnęli/ y łzukáli áby ie okrzczono *WujNT* 323 (3); *PowodPr* 47; *CiekPotr* 80.

»jeśli jeszcze (k temu), jeszcze jeśli ktemu« (4 : 1): *FalZioł* V 52; *RejWiz* 13v; *Oczko* 28v; zá prósbą więźniá/ ábo iego przyiáćioł/ á iesli ieszcze w rękę co dano/ da ná *Scrutinium* do dniá trzećiego *GórnRozm* G4v; *CzahTr* I3v.

»opócz jeśli« (1): przetho też tákie rzeczenie/ bárziew dziwne ieft/ niż łmieŝzne: opócz iesli kniemu druga threfnoć przyłtapi. *GórnDworz* P7v.

»jeśli ... tedy(ć)« (47): *FalZioł* V 14; *LibLeg* 10/71 (4); *RejKupSekl* a4v; *MurzHist* L4; *LubPs* ee3v *marg*; *KrowObr* 139 (3); *BielKron* 222; *SienLek* 81 (4); Iesli około trefnoći iefth náuká iáka (co v mnie ieft rzecz nie można) tedy w. m. pánie Derłniáku z náuki: á pan Boiánowłki s przyrodzenia/ dziwnie dobrze rozłmieŝzyć vmiecie *GórnDworz* N8v (3); *GrzepGeom* K3; *RejPos* 115v (2); *RejZwierc* 76v (2); *BudBib* b3v (2); *CzechRozm* 232v; *ModrzBaz* 59 (6); *Oczko* 26; *SkarŻyw* 333 (2); *StryjKron* 161; *NiemObr* 135; *WerGośc* 260 (2); O czym wolnieyszego czasu abo wypiszę wń abo iesli się tez pętko rozprawię zTatary, tedy wń vstnie powiem *ActReg* 131; *WujNT* 518; *SarnStat* 379 (4); *SkarKaz* 83b.

»jeśli ... to(ć)« (4): *KromRozm I* C4v; Ia ieslimći co winien/ to łie mći nádemną/ A wolę iż ći żywi/ co walżył, zemną. *RejZwierc* 32v; *RejZwierc* 111v; *GórnRozm* B4.

»to jest jeśli« (4): *ConPiotr* 32v; *GroicPorz* bb3v (2); iż wżeteczniki/ pijánice/ y ine fwowolniki frodze będzie Pan ładził ná ładzie swoim: to ielt/iefli fie nie vzniaią á tak będą w tym trwac *RejZwierc* 36.

»jeśli tylko« (1): Bo iefli Bog ielt czyim oycem/ [...] tedy też pewnie (iefli tylko z fercá temu wierzy/ co vfty wyznawa) winien ielt takowy na wołá fie iego fpuřzczac *CzechRozm* 197.

»jeśli ... więc« (2): PRzydzie zímá ázafz máła rofkofz kto ma láfy álbo łowífká z rozmáitym fie żwirzem nágonić/ á iefli fie pofzczęści/ więc go nábić *RejZwierc* 111 (2).

»wszakże (a. wszakoż) (tak) jeśli« (3): *GlabGad* O7; A tenći Więc owoc przynoři (*marg*) Rozumiéimy w ktorémbykolwiek ftanie żył/ byłę potciwem / wżakże tak iefli będzie ftale trfał przy słowie przyiętem i będąieli wżyftko coby nań przyřzło fkromnie podeimował (-) *MurzNT* 63v; *WujNT Rorn* 8/8.

»zwłascza jeśli (jeszcze)« (28): *FalZioł* V 107; Dłon fzyroka á głęboka dobrze, znamionuie długi żywot, á zwłafzcza ieltli palce dobrze ku łobie przyřtaią kiedy ie zcińnie. *GlabGad* P2; *MurzHist* A2v; *KrowObr* 50v; *SarnUzn* H4; ktory przyřzedfzy gdzie miedzy ludzie/ zwłafzczá iefli iefzcze nieznáioime/ nie dádząc fie bárzo ráczyć/ hnet wżyftko pokaże co vmie *GórnDworz* Kv (6); *RejPos* 141 (2); *HistLan* F6; *KuczbKat* 235; *RejZwierc* 25v (2); *BielSpr* 7v (2); *WujJud* 199v; *KarnNap* C4; *ModrzBaz* 44v; *GórnRozm* F2v (3); *OrzJan* 35; *WujNT* 57; *SarnStat* 217.

a. *Wprowadza mniej lub więcej utarte frazy osłabiające pewność Sądu lub stanowczość żądania [w tym typu: jeśli ci się zda (a. podoba, widzi) (24), jeśli chcesz (20), jeśli być może (a. można (rzecz), mozesz) (34), jeśli Pan Bog da (a. dopuści, będzie chciał, raczył) a. jeśli będzie wola Boża (18), jeśli się nie myślę (11), jeśli (dobrze) pamięlam (a. pomnię, baczę) (7), jeśli tak mam zwać (a. rzec) (7)] (191) :* *BierEz* G2v (2); *OpecŻyw* 158v; *HistJóz* E3v; Miei przy łobie fpiewaki (ieftli możefz) gędzce, y infze ludzi wefołe á krotochwile czyniące. *FalZioł* V 66 (5); *LibLeg* 6/191v (3); *RejKup* b4v (6); oycze iefli może być dopuść mi ábych w wozie krolewskim fiedział *HistAl* B (10); *KromRozm III* G2v; *GliczKsiqz* N2y; *LubPs* A2; *KrowObr* 143 (3); *RejTRŁ* 125v; *Leop* 4.*Esdr* 12/7 (9); *OrzList* a4v; *RejZwierc* A2v; A Efther odpowiedziáłá/ Ieflic fię Krolu podoba/ przydźże dziś y z Amánem ná vcztę kthoram prze cię řprawiá. *BibRadz Esth* 5/4 (5); *BielKron* 333 (8); *KochSat ktv*; *KwiatKsiqz* H3v (2); *Mącz* 116d (16); *SarnUzn* B4v; *SienLek* 40; *LeovPrzep* b3; Iefli dobrze pomnię pánie Krifki/ zda mi fie żeř w. m. wielekroć to powtarzał *GórnDworz* E5 (6); może fye potym około tego y to/ y co drugiego nápiřac/ iefli Pan Bóg będzie raczył. *GrzepGeom* N3; *HistRzym* 90; *RejPos* 151 (2); Sárnicki: ktory (iefli prawdá/ co Sztánkár o nim piřze) řmie to mówić: iż nie cáłym áni zupełnym Bořtwem Chryřtus z Martwy wřtał *BiałKat* 118v (2); Nábiy dziáło/ pátrz miáry/ řtrzelay iefli vmieřz. *BielSat* Nv (2); *HistLan* C4v; *RejZwierc* 90 (5); *WujJud* 66v; Y odpowiedziałem mu tak/ iefli mam łáfkę v ciebie/ y iefli może być/ á iam tego ielt godnym/ okařzmi/ Iefli ielt więcej czáfu przyřzłego niř przefzłego. *BudBib* 4.*Esdr* 4/42 (9); *BiałKaz* L3; *BudNT Rom* 12/18 (2); *CzechRozm* 22 (6); *PaprPan* C3; Tymby fię obyczáiem y nárzekániu ná przewłaczánia łádow (iefli fię nie myślę) zábieżáło *ModrzBaz* 91 (6); A co iefzcze więcej iefli tak ielt/ iáko drudzy twierdzą o ten pokoy y S. iednoř y náwrocenie Grekow y Ruři/ iáko Męczennik zábity ielt. *SkarJedn* 327; *SkarŻyw* 285 (5); *Calag* 302a; *KochTr* 9; A to łobie obeyrzyćie Diřtincte. Bok moy/ nogi/ iteř ręce. Náđ to iefzcze/ iefli

chcecie Chodźcie fię mnie dotykaycie. *MWilkHist* [K4]v; *StryjKron* 617; *NiemObr* 30 (2); *KlonŻal* A3v; Wolność tylko tá Wolnością ma bydź zwána/ ktorey/ rozum/ nie zmyłły/ áni pochoći. (ieśli *affecty* ták zwác mamy) pánuią *GórnRozm* Bv (2); *KochWr* 18 (2); *PaprUp* K3 (2); *ActReg* 61 (2); *GrochKal* 18; *GrabowSet* M2; *OrzJan* 46 [2 r.]; *WyprPl* A4 (2); Owo/ w piekle/ ieśli fię ták rzecz ma/ wftáwiczny ieft wielki piątek: w niebie wiekuifta wielkanoc *LatHar* 492 (8); *RybGęśli* Dv; miáfto tego cobyście mieli mowić: Będzieli Pan chćiał: y/ Ieśli będziem żywi/ wczynimy to ábo owo. *WujNT Iac* 4/15 (9); *JanNKar* B; *SarnStat* 1114 (5); *SkarKaz* 278b (2); *VotSzl* A2v; *CiekPotr* 30 (4); *GosłCast* 13 (2); *KlonFlis* D3; *KlonWor* **v.

Połączenie: »jeśli ... tedy« = *si PolAnt* (3); *RejKup* v5v; Ieślić fię ták zda krolu/ tedy mi niechaj dádzá lifty do kfiążąt ktorzy fą zá rzeką *BudBib* 2.*Esdr* 2/7 (2).

D. *Treścią wypowiedzenia podrzędneho są objawy, oznaki, na podstawie których można rozpoznać lub przewidzieć to, o czym mowa w wypowiedzeniu nadrzędnym [w tym: w postpozycji (65), w interpozycji (2)] (204)* : Bowiem kto dwie wronie widzi Szczęfno mu fie ten dzień wodzi: A ieśli iednę ogláda/ Nieco fie mu złego przyda. *BierEz* E; Ieftli niewiafta wftápiwfy w brzemię: niema wielkie⁹⁰ obciążenia w łobie y we wftitkich członkoch/ znak ieft iż fyna w żywocie nofi. A ieftli zafię ieft barzo mdła/ leniwa/ obciążála/ znamię iż dziewczka będzie. *FalZioł* V 15 (26); ieftli ona czyrwoność ciągnie ku fmiadofci, zpaloną krew vkazuie. Ieftli białość przebija zbytek flegmy znamionuie. *GlabGad* P2v (8); *HistAl* M6v; Ieśli tedy dla niedofatku/ álbo vboftwá wypychałz twoie dzieći z domu/ vkázuiefz przes to/ iżeś ieft niewierny/ á iż Pánu Bogu nie dufałz. *KrowObr* 149v; *RejWiz* 130v; *BibRadz* 1.*Ioann* 4/12 (2); pátrzayże w ktoryc pálec więcey bije: ieśli w pierwszy/ ktorzy zowiemy Rożnem: wiedz iżci głowá chora: ieśli w wtory/ w pierfiách/ w żoładku/ y co około ich: ieśli w trzeći/ niemoc ieft wnyrkách *SienLek* 24v (44); *GórnDworz* M (2); *RejPos* 336v (2); *BielSpr* 68; *Oczko* 12v (6); *KochPhaen* 16; *ReszPrz* 36 [4 r.]; *BielSjem* 33; *ZawJeft* 25; á poznafz tylko w dom wftedfzy/ iż ieśli w domu rządnie/ táki gofpodarz. *GostGosp* 20; *WujNT* 444 (2).

W luźnym związku z wypowiedzeniem nadrzędnym (przy wyliczaniu różnych oznak, objawów) (59): *FalZioł* V 13v (27); Znaki Duchá Świętego fą w Kościele Świętym/ krzeft/ y wżywanie wietzerzey Páńfkiey: Ktemu ieśli rad fluchałz o Pánie Iezu Kryftufie vkrzyżowanym/ ieśli rad o nim mowifz: Ieśli rad inne ludzi vtzyfz Ieśli Pánu Bogu dziękuiefz zá dobrodzieyftwá iego/ ieśli go wzywafz przed wftzyftkim fwiátem *KrowObr* 150; *SienLek* 18v (19); *WujNT* 30 (8).

Połączenie: »jeśli ... tedy(ć)« (34): *FalZioł* III 5a (19); *GlabGad* N3v (2); *BibRadz* 1.*Reg* 6/9 (2); *BielKron* 270; *SienLek* 112v; gdy z głowy fpádnie Serce zły znak tego máią/ ieśli fie oftoi tedy dobry/ tákże y w ogniu/ ieśli fłacze zły znak: á ieśli nie fłacze thedy dobry. *BielSpr* 68 (2); *Strum* B3 (3); *BudNT* a6v; *CzechRozm* 214 [2 r.]; Ieśli tedy vyźrzyfz człeká Chriftyáńfkiego/ przypátrż że fię nátychmiaft/ ieśli wyznánie iego zgadza fię z piśmy/ tedyć ieft práwym Chriftyáninem. *CzechEp* 37.

»jeśli ... to(ć)« (6): przeto chcąc fie dowiedzyeć ieśli to dla fkrzynie Pan Bog przepuścił/ mowili: poydą proftą drogą krowy z wozem/ nie vchyláiąc fie ná lewo áni ná prawo s fkrzynią/ do Bethfamidow ludu Zydowfkiego/á ieśli krowy do cieląt w ftronę fie vdádzą/ toć z iney przyczyny plagá. *BielKron* 63; *SienLek* 55; *RejAp* 132; *GórnDworz* M; *BudNT Hebr* 12/8 (2).

E. Spójnik „jeśli” w połączeniu z zaimkami „kto” (359), „co” (115), „który” (74), „kiedy” (38), „jaki” (13), „gdzie” (4) nadaje im znaczenie upowszechniające albo może być pominięty, a zdanie podrzędne staje się wówczas podmiotowym, dopełnieniowym, czasowym itp. [w tym: w postpozycji (64), w interpozycji (31); cum con (13)] (605) : BierEz R4v (2); OpecŻyw 62; MetrKor 57/120v (2); TarDuch E3 (2); FalZioł IV 57b (6); BielŻywGlab nlb 10; LibLeg 7/35; RejPs 24v; RejRozpr Cv; ConPiotr 33v; SeklWyzn c4 (3); RejJóz K6v (5); SeklKat T4 (3); RejKup aa2 (5); HistAl B5; KromRozm I A2v (4); MurzHist R3v (5); MurzNT 28v (3); KromRozm II p3 (3); KromRozm III O4 (6); Diar 61; BielKom C4v (3); GliczKsiąż E2v; LubPs P (2); GroicPorz y4v (5); KrowObr 153 (17); RejWiz 62 (7); Bo iefli kiedy rzekł: Płtre będą myto twoie: wlfyftkie owce rodziły płtry płod. A gdy zaś powiedział/ Białe wlfyftkie wezmiesz za myto: wlfyftkie trzody białe rodziły. *Leop Gen* 31/8; Gdy też będzie zbierał owoce oliwne/ iefli co na drzewie zołtanie [*quidquid remanserit in arboribus*]/ nie wroćiz fie zaś to otrząść *Leop Deut* 24/20 (31); *RejFig* Aa6; *RejZwierz* 54v (3); *BibRadz Eph* 4/29 (16); *BielKron* 201v (19); *GrzegRóżn* E3v (4); *KochSat* A2v (2); *Mącz* 151b (3); *Prot* E; *SienLek* 112v (6); *RejAp* 195v (3); *GórnDworz* C5 (13); á ślubił rzekąc: Ktoby mi Apolloná żywego dał dam iemu pięć łet funtow złotá. A iefli mi kto Apollonowę głowę przyniešie/ dam iemu łto funtow złotá. *HistRzym* 11 (2); *RejPos* 254 (22); *RejPosWiecz*² 93; *BiałKat* 38lv (2); *BielSat* D4v; *HistLan* C4; przypomina to święty Iákub łłowy onymi: Iefli kto (nikogo) nieobraża łłowem/ ten iefł mężem dołkonáłym. (*marg*) *Iacobi* 3. (-) *KuczbKat* 335 (2); *RejZwierc* 153 (10); *BielSpr* 7 (4); *WujJud* I26v (13); *WujJudConf* 121 (2); *RejPosRozpr* c4v; *RejPosWstaw* [21²] (2); *BudBib* I 467c *marg* (3); *HistHel* C4; *BudNT* 1.Tim 1/8 (13); *CzechRozm* 116v (4); *KarnNap* E4; *ModrzBaz* 135 (17); *SkarJedn* 359 (3); *Oczko* I8v(3); *KochPs* 60 (3); A do łudu wiernego piłząc/ włpomina ták: iefli gdzie dochody kołściołom fundowáne będą: áby łię na czterzy częłłci dzieliły *SkarŻyw* 517 (12); *KochTr* 4; *StryjKron* 245; *CzechEp* 117 (6); *NiemObr* 88; *KochFr* 9; *KochDz* 106 (2); *KochPhaen* 18; *KochSz* B2v; *ReszPrz* 72 (2); *WerKaz* 288; *KochPieł* 25 (2); *PudłFr* 24 (3); *ArtKanc* Q11v; *BielRozm* 32 (2); *GórnRozm* H4 (2); *KochWr* 35; *Paprup* F; *ZawJeft* 11; *ActReg* 185 (2); *GostGosp* 84; *GrochKal* 17; *GórnTroas* 24 (2); *KochCz* B2v; A iefli ktory dzień/ wdźięcznym łię ziałwił/ Ten mi naprzykrłze gorkołłci zołtáwił. *GrabowSet* Tv (3); *KochFrag* 17; *OrzJan* 77 (4); *WyprPl* C3v (2); Iáko czyni dołyc wrzędowi łwemu/ iefli iáki ma. *LatHar* 134 *marg* (5); *KołakSzczęł* B3v (2); *RybGęłli* Dv; y poimawłzy go dułł gi mowiąc: Odday cołł (*marg*) odday mi iefliłł co. G. (-) winien. *WujNT Matth* 18/28; Iefli o co (*marg*) iż oczkolwiek. G. (-) prołłić będziełłcie Oycá w imię moię/ da wam. *WujNT Ioann* 16/23 (71); Przemiełłto włzyłłtko/ y to iefliłł łię w czym kochał/ y to iefliłł co przeciwnego ćierpiał/ włzyłłtkiemu koniec *WysKaz* 46 (4); *JanNKar* D2v; *SarnStat* 1164 (89); *GrabPospR* L4v; *PowodPr* 36; y przeto iey á nie łobie/ iefli co iefł dołrego w nas/ przczytác mamy. *SkarKaz* 352a (7); *VotSzl* A3; *CiekPotr* 50 (3); *SkarKaz* 657 (3); *KlonFlis* G2; *KlonWor* 48 (5).

Połączenia: »jeśli ... tedy« (31): *MetrKor* 34/135 (2); *GroicPorz* r4v; *BibRadz Ps* 41/7; *GórnDworz* M4v; *KuczbKat* 345 (2); Rzumiáne [...] zálwždy ná włtháwicłnych walkách byli/ [...] iefli kiedy troche w pokoju łtali/ tedy przedłie ná ćwiczenie wyieđđáli trzy rázy w Miełłac *BielSpr* 3; *RejPosWstaw* [41³]v; *SkarŻyw* 130 (2); *MWilkhist* B; *WujNT* 129; *WysKaz* 42; *SarnStat* 379 (16); A iefli kto iednego dnia tegoby niemógl zmowić/ tedy to łobie moze ná trzy dni rozđzielić. *SiebRozmył* F2v.

»jesli ... to« = si ... hic PolAnt (1): Iesli kto wflowie nie vpada/ to dofkonaly maz BudNT Iac 3/2.

2. Wprowadza wypowiedzenie okolicznikowe przyczyny, podajace podstawę wnioscowania (1490) :

A. Na podstawie prawdziwości założenia dowodzi się prawdziwości wniosku, następstwa [w tym: w postpozycji (64), w interpozycji (21)] (1192) : BierEz D3 (5); OpecŻyw 105 (2); HistJóz E3 (3); Kogo łzukacie, á oni odpowiedzieli Iezufa nazarańskiego/ Tys potym ławkawie mowił/ owom ia ieft/ A przeto ieftli mnie łzukacie, dopuść cie[!] ti odydz TarDuch D5v; BielŻyw 167 (2); WróbŻołt 43/21 [2 r.]; LibLeg 11/42; RejRozpr H2v (2); RejJóz D8v (2); Nadziewiąty bład Mat. viij. wyrzuczył diabelstwo flowem y wżifitky vzdrowyl iesly flowem nie czarnokxiętwem SeklKat O4v (2); RejKup g7v (5); HistAl L8v (4); KromRozm I B2 (3); MurzNT Ioann 13/17 (6); nye fluchay flow proroká onego álbo fenniká. Czemu? wífák yefli prorok/ ma ducha świętego: ponyeważ prorocstwo bez ducha S. nye yeft KromRozm II 14v (3); KromRozm III N4 (3); BielKom A2; Diar 86; GliczKsiąż E7v; LubPs A5; KrowObr 149 (6); RejWiz 69v (4); Leop Iob 9/29 (7); Albo tedy drugi raz fię tám z nowu krzci/ iesli náłz krzeft gánifz: álbo gánić go przeftań/ gdyż ty łam ná fie innego nád ten przyiąć niechcefz. OrzList b (4); RejZwierz 8v; BibRadz 1.Cor 4/7 (13); OrzRozm K [2 r.]; BielKron 60 (9); GrzegRóżn B3v (4); KochSat B (2); Mącz 343d (4); OrzQuin Aa4v (5); Prot B4 (2); RejAp 120v (2); GórnDworz F8 (9); HistRzym 26v; RejPos 77 (10); RejPosWiecz² 94; iesli Chryftus będzie ładził (iákoż będzie bez wflzelákiewy wåtpliwości iáko pińmo vczy) Bogiem Chryftus ieft BialKat 178v (4); GrzegŚm 32 (2); HistLan F5; Káždemu profzácemu dawaią. Więc iesli [!] tobie niedaią/ dla tegoć niedaią iz nieprošifz. KuczbKat 355 (3); RejZwierz 17v (8); Rozdzieloneć y rozne cnoty łą Wiará z Miłością/ á kto mowi łamą Wiará/ tedyć muśi Miłość odrzucić/ álbo iesli miłość przypuľczza/ muśi rzec że nie łamą wiará/ ále y miłością. WujJud 103 (23); WujJudConf 111v (2); RejPosWstaw [41⁴]v (2); BudBib Iob 31/13 (2); MycPrz I [D]; BialKaz C3 (4); BudNT Gał 2/14 (10); CzechRozm A7v (16); ModrzBaz 2 (8); SkarJedn 285 (13); KochOdpr C3v (2); Oczko 25v (8); KochPs 100; Oto małz Kłafztor/ Synu/ bronić ci go niechcef/ iefliż[! lege: jesliś] fię iuż ták ná to rozmyłł. SkarŻyw 14 (20); MWilKHist E2v; CzechEp 60 (16); NiemObr 114 (9); KochFr 31 (14); KlonŻal E3v; ReszList 183; WerGość 261; KochPieś 2 (7); KochSob 63; KochTarn 77; PudłFr 28 (3); GórnRozm A3 (5); ZawJeft 39 (2); ActReg 20 (4); GórnTroas 33 (2); A iesli mierność (ná co mi káždy pozwołi) cnotą názwác muśim / ná cię łámego fię puľczę/ ábyś pijántwu łłufzné á przyłtoyné przezwiłko łamże znalazł. KochPij C3; KochCz Bv; GrabowSet Cv (16); KochFrag 19; LatHar 197 (3); WujNT Matth 19/10 (46); JanNKar D2v; WitosłLut A4v; iz ábo fie prawdá poprzyśięga/ ábo fałz : Iesli prawdá: což imię Boże prozno do tego przywođzić? Iesli też fałz: to iefzcze obráźliwíza/ prawdě iłtą ktorą Bog ieft/ do fałzu przyładzác. PowodPr 48 (7); SkarKaz 486a (17); CiekPotr 21; GosłCast 35 (3); Bo iesli łady duchowne od P. Bogá łą wítawione/ iáko pińmo świadczy: iesli ofoby duchowne/ łą około funnienia y rozumu beśpiecznieyłze: ktore ná pierśiach łwoich nołzą/ iáko ieft pińano/ náukę y prawdě: Iesli o zbáwieniu ludzkim łady im P. Bog poruczył [...] iáko tákimi łady ich gárdzić ma/ kto Bogá zna SkarKazSej 700a (7); PudłDydo B2 (3); SzarzRyt C3v.

W wypowiedzeniu nadrzędnyim występuje: pewnie (a. pewna (rzecz)) (30), bez wåtpienia (a. bez pochyby) (4), słusznie (7), zaiste (a. zaprawdę) (4), koniecznie (7), pogotowiu (6), wždy (7), już (13), wnet (2); orzeczeniem jest: musi (33), nie może (7).

Połączenia: »jeśli ... (a) więc« (2): *CzechRozm* 224v; ieśli wy nie macie sfto rozumu/ iáko temu zábieżeć/ więc pošlićie do cudzey ziemie/ rádzić lię około tego. *GórnRozm* D3.

»jeśli ... tedy(ć)« (245): *BierEz* B4v; *OpecŻyw* [192]v; *PatKaz III* 120v; *BielŻyw* 167; *March*³ Xv; *LibLeg* 7/98v; myli panye day mv V. M. pokoy bocz nyedawno lyezi. A yefly fzią V M thak barzo chczą ygry thedi ya zwałcha M do fchełczy grofchi poygram, y grali *LibMal* 1545/102v; *SeklKat* O4v (2); *KromRozm I* Fv (2); *KromRozm II* t3v (2); *LubPs* A5; iełli thá offiárá Mfzárka wáfzá/ iáko ty powiedałz/ nietzyni żadnego odpułztzenia grzechow/ áni od nich otzyácia/ tedyć tym obyztáiem iełt niepotrzebna *KrowObr* 188 (36); *Leop Iob* 9/24; *OrzList* b; *RejZwierz* 8v; *BibRadz I* 2v (3); *GrzegRóżn Bv* (10); *KochSat* B2v; *Mącz* 324b [2 r.]; *OrzQuin Iv* (10); A iełli ieden tytuł nawłafnieyfzy drugiey perfonie mogłby fie włafnie przytráfic (co w przyrodzeniu nie może być) tedyby ony dwie perfonie muliály być iedná perfoná. *SarnUzn* E6v (5); *LeovPrzep* C3; *RejAp* B7 (2); *GórnDworz Aa2v* (5); *GrzepGeom* F (9); *RejPos* 84v (9); *RejPosWiecz*² 91 v; *RejPosWiecz*³ 96; *BiałKat* 321 (2); *KuczbKat* 90 (6); *RejZwierc* 11v (2); *WujJud* 7 (10); *WujJudConf* 111v; *BudBib* 4.Esdr 7/14; *BiałKaz Ev*; *BudNT* c7 (2); ktoby teraz grzechow fwyh nie poznał tedyby fie ich też káiác nie mogł: á gdzie káiánia zá grzechy nie będzie/ tedy flába nádzieiá żywotá wiecznego. A iż potrzebne iełt poznánie grzechow/ tedy też y zakon iełt potrzebny. A iełli iełt potrzebny/ tedy niezwiótłzał *CzechRozm* 95v (39); *ModrzBaz* 91v (2); *SkarJedn* 39 (3); *SkarŻyw* 92 (2); *CzechEp* 96 (23); *NiemObr* 34 (11); *GórnRozm* A4v; *KochCz* B2v; *OrzJan* 12; *WujNT* 306 (19); *SkarKaz* 156b (3); *SzarzRyt* D (2). Cf »jeśli ... toć tedy«.

»jeśli ... to(ć)« (9): *HistAl* F2v; *KromRozm I* E3 (2); *Mącz* 253a; *GórnDworz* F3v; *BudNT Rom* 11/6; *GórnRozm* A4; Otho fie Turtzin tijm chlubi/ zełmi go iemu gwoli obrali á yefli gwoli themu toc niebel zwola Boza/ ale zanałze Grzechi nam bel od Pana podani *PaprUp* E2. Cf »jeśli ... toć tedy«.

»jeśli ... toć tedy« (1): Iełli to wfzyłtkim czynić rofkazał/ toć tedy y prości chłopi y niewiáfty pošwiácąc y rozdávác y Páńskie Ciáło máią. *WujJud* 178.

»zwłafszcza jełli« (1) : czemuż też tego ták poltánowić nie miano/ iżby w męłczyźnie ták byłá fzkárada rzecz wfzeteczeńłthwo/ iáko y w białeyglowie? á zwłafzczá iełli męłczyzni (iáko w. m. powiedałz) fpołobnieyfzy fą ku cnocie/ niż białegłowy. *GórnDworz* Z7v.

Frazy: »jeśli tak jest, jełli tak« (17 : 1): *LibLeg* 10/66v; Iełli ták iełt/ iáko ty powiedałz/ tedyć tá offiárá wáfzá tym obyztáiem iełt przed Bogiem niepłatna *KrowObr* 178 (3); *Mącz* 207a; *GórnDworz* F3v (2); *WujJud* 170; *BudBib Gen* 25/22; *CzechRozm* 127 (3); *ModrzBaz* 30; *CzechEp* 160 (2); *NiemObr* 95; *KochFr* 60; *SarnStat* 168.

»jesli to (a. co jełli) prawda« (7): *Mącz* 85d; *GórnDworz* L17v; *CzechRozm* 181; *SkarJedn* 277; *CzechEp* 178; Iełli to prawdá/ że Czárt nikogo nie bierze/ Co częłto mówią owé nabożné pácierze: Wierzę iże ty nigdy iuz w piekle nie będziełz: Bo bez nich y ná wychod nigdy nie wśiędziełz. *PudłFr* 53; *SkarKaz* 158a.

a. *Podstawą wnioscowania jest porównanie* (421) : *PatKaz II* 83 (2); *PatKaz III* 114; *MurzHist* R4v; *MurzNT Ioann* 5/47; Yefli ápołtołowye páńłkye wftawy odmyenyác mogli/ nye rozumyem czemuby kołcyoł tego nyemogł/ gdy tegoż fprawcę/ y też władzą ma. *KromRozm II* xv (3); *KromRozm III* Gv (3); *GliczKsiqz* N6; *GroicPorz* cc3; Nie będzie zwolennik więłtzy nád Páná: Iełli mnie przeładowali/

y was będą prześladować. *KrowObr* 238 (5); *RejWiz* 154v (2); *RejZwierz* 105v; *BibRadz* 1.Ioann 4/11 (4); *OrzRozm* K2v (2); *Mącz* 425c [2 r.]; *OrzQuin* K2; *SarnUzn* B7; *SienLek* 87; *LeovPrzep* a3; *RejAp* 200v; *GórnDworz* F3v (3); *RejPos* 46 (2); *BiałKat* 96; *KuczbKat* 275 [3 r.]; nie mnimay abyć Bog wzythkiego dáleko nie vpátrował/ [...] Bo iefli ty tu wzedfzy ná wyfoką gorę widziłz mil kilkádziefiąt/ á izby on s thákíey wyfokości niemiał wzythkiego fwiátá opátrzyć? *RejZwierz* 147v (9); *WujJud* 66v (5); *BudBib* b4; *BiałKaz* E2v (3); *BudNT Ioann* 15/20 (3); *CzechRozm* 50 (13); Bo iefli rzecz przykra/ człowieká iednego proznuiącego kármić: á wzytek dom iefzcze przykrzeyfza: záifte náder dokuczna być musí cále woýfko proznuiące chowác. *ModrzBaz* 117v (9); *SkarJedn* 79 (2); *Oczko* 6 (2); *KochPs* 195; *SkarŻyw* 336 (3); *CzechEp* 47 (4); *NiemObr* 17 (3); A iefli v Chironá oni bohátírowie Przyimowáli zá wdzięczné wieczerzą vbogą: Bo tám wzytká czesć byłá mléko z świnią nogą. Niegardzcie y wy tym/ co dom vbogi niešie *KochFr* 99; *KochDz* 106 (2); *ReszPrz* 7; *BielSenJoach* 4; Iákiégo fercá Turkowi dodamy/ Iefli ták lekkim ludziom nie zdołamy? *KochPieś* 38 (3); *PudłFr* 51; Iefli mi tego Krol brác nie może/ pogotowiu moy fásiád. *GórnRozm* A4 (4); *KochWr* 27; *ZawJeft* 25; *GostGosp* 132; *Phil* N4 (2); *GrabowSet* A4v (4); *OrzJan* 46; *LatHar* 578 (14); *WujNT* 167 (16); *PowodPr* 22; Sen mi ieden wykłádác mácie: ále wam nie vwierzę/ áż mi powiecie co mi fię sniło. Bo iefli tego niewiecie/ y wykłádu wiedzieć prawdziwego nie możecie. *SkarKaz* 518b (12); *CiekPotr* 86; *SkarKazSej* 670b (3); *KlonWor* 68; *SzarzRyt* A2v.

Połączenia: »jeśli ... co(ż) (owszem, mniemasz, rozumiesz)« (57): *MurzNT* 61; *KromRozm II* ov (2); *LubPs* Y2; *RejWiz* 25v (4); *RejFig* Cc2v; *OrzRozm* K2; dawáiąc nam to znác/ iz iefli Anyoł iefth mocny/ což owłzem możemy o Pánu rozumieć/ w ktorego pośluźeńftwie fą y Anyeli *RejAp* 147v (7); *GórnDworz* C5 (3); *RejPos* 317v (7); *RejZwierz* 60v (4); *BudNT* b3v; *WujJud* 72; *WujJudConf* 177 (2); *CzechRozm* 68 (2); *ModrzBaz* 62v (2); *Oczko* 4v (2); Bacž ná ktorym mieýfcu y z iákim nabożeńftwem ty fłowá mowili. Bo iefli tę záłość miedzy pijánymi pokazáli/ což rozumiełz iáko fami domá tákíey wzgárdy Bołkíey záłowáli? Iefli tácy byli ná bieśiádzie/ á což w poście y w modlitwie? *SkarŻyw* 130 (5); *CzechEp* 151 (2); *GórnRozm* A4; *LatHar* 285; *WujNT* 332 (3); *PowodPr* 27 (3); *SkarKaz*)(3; *SkarKazSej* 699a.

»jeśli ... daleko [cum comp]« (93): *RejZwierz* 14v; *WujJudConf* 177; *BudNT* a2v (2); *SkarJedn* 310; *SkarŻyw* 493 (5); *Phil* B; *WujNT* 263; *PowodPr* 16; Bo iefli fię źle mylić ná wiernym przyiacielu od ktorego czekamy wżelákíey pomocy y poćiechy: dáleko po tyśiác kroć gorzey/ mylić fię ná tym w ktorym wzytkę nádzieię pokłádác mamy *SkarKaz* 273b (4); *SkarKazSej* 686a (2). Cf »jeśli ... daleko mniej«, »jeśli ... daleko więcej«.

»jeśli... daleko mniej, niemniej« (3 : 1): *LibLeg* 11/139; *CzechRozm* 151 v; Iefli niebo/ y niebiofá niebios ogárnąć cię nie mogą: dáleko mniej dom ten. *LatHar* 246; *WujNT* 332.

»jeśli ... (jako(ż)) (nie) daleko więcej, więcej, jako(ż) (nie) więcej, tym więcej« (70 : 9 : 8 : 6): *PatKaz III* 93v (3); *MetrKor* 46/175v; *BielŻyw* 109; *LibLeg* 11/133v; *MurzNT Matth* 7/11; *KromRozm III* N3v; Y owłfem yełli yáko Cicero powiadá/ nye należy bárzo ná nieprzyacyoły fie gnyewác/ dáleko wyęcey to ma być/ áby rodzicy myernie fie gnyewáli ná dzieći fwe. *GliczKsiąż* G2; *LubPs* Y2; *KrowObr* 149; *Leop Philipp* 3/4; *RejZwierz* 38; *BibRadz Hebr* 9/13 (3); *BielKron* 15v; *GrzegRóżn* 14v; *GórnDworz* Cc; *RejPosWiecz*³ 98v; *GrzegŚm* A4 (3); *KuczbKat* 300; *RejZwierz* 47; *WujJud* 183v

(2); *BudNT Luc* 11/13; *CzechRozm* 124v (10); *ModrzBaz* 18 (4); *SkarJedn* 12 (3); *SkarŻyw* 456 (12); *NiemObr* 72 (2); *CzechEp* 90; *ReszList* 181; *WerGość* 259; A iefli dom/ iefli ciáto iefli duřza potrzebuie rzadu/ iakoř nie wicey potrzebuie go Rzeczpořp.? *GórnRozm K*; *OrzJan* 31; *LatHar* 330; *KolakSzczęřł B2v*; *WujNT* 262 (16); *WysKaz* 24; *SarnStat* 165 (2); *PowodPr* 11 (3); *SkarKaz* 119a (2); *SkarKazSej* 660b.

»jeřli... tak« (5): *GrzegřSm* 10; A iefli z lekarřtwa řaden niczegoy fie inřzego nie řpodziewa/ iedno tego coby dla poratowania zdrowia řluzylo/ gdyř dla tego łamego iefł pořtanowione/ tak s prawa nie ma teř nie inřzego pochodzić/ iedno coby R. P. byo pożytecznego/ gdyř dla tego łamego bywaia pořtanowione. *Phil D3* (2); *WujNT Thess* 4/14; *SkarKaz* 208b.

»jeřli ... tedy(ć)« = *si Vulg* (85): *PatKaz III* 145v; *MetrKor* 46/175v; *RejPs* 187; *MurzHist* R3v; *MurzNT* 61 (2); *KrowObr* 85 (7); *Leop Philipp* 3/4; *RejFig* Cc8; *OrzRozm K2v*; *BielKron* 45; *GrzegRóřn E* (2); *SarnUzn [G2]*; *GórnDworz Dd5v*; *GrzepGeom Q3* (8); *RejPos* 204 (2); *KuczbKat* 300; *RejZwierc* 47 (4); *BielSpr* 3; *WujJud* 189 (3); *BiałKaz A4* (2); *BudNT Rom* 6/5; *CzechRozm* 199v (24); *ModrzBaz* 142; *CzechEp* 96 (9); *NiemObr* 102 (2); *GórnRozm M2* (2); *KolakSzczęřł B2v*; A przetoř ieflim ia Pan y Nauczyciel vmył nogi włdze: *tedy* y wy powinniřcie iedni drugim nogi vmywac. A bowiem dałem wam przykad; aby iakom ia wam vczynił/ takeřcie y wy czynili. *WujNT Ioann* 13/14; *JanNKar F4v*; *VotSzł C2v*.

»jeřli ... to(ć)« (2): to iefł ozdoba oney nauki/  iefli iefł ofřzukanie/ toć teř y owo iefł ofřzukanie/ kiedy dwa řzermuiacz/ ieden drugiego vbije: le tego w. m. nie rzeczeřł *GórnDworz N5*; *WujNT* 687.

b. *Oczywistoř racji stwierdzonej w wypowiedzeniu porzednym wzmacnia řlusznořć wypowiedzenia nadrzednego [w tym: jeřli ma(s) rozum (8)] (58)* : *MurzNT Mar* 4/23; mam zato iefli iedna namnieyřza iřkierka boizni Bořey w tobie iefł/ iř niemořeřł intzey zeznac *KrowObr* 151 (2); *Leop Apoc* 13/9; *BielKron* 245v (6); *Macz* 333c; *Prot Cv*; *RejAp* 155; A thy iefliř řlchetny/ pomoř mi moię czeřć zachowac  mego panieńtwa prze czeřć wřzech řlchetnych kiazat *HistRzym* 21 (2); *WujJud* 137; *BudNT Mar* 7/16; *CzechRozm* 232; *ModrzBaz* 40; *SkarJedn* 379; *KochPs* 74; *SkarŻyw* 364 (4); *KochFr* 108; *NiemObr* 166; *KochPieř* 20 (2); *POLko/ iefli mařł rozum/ řzy hoynie wyleway/ Bo nie wnet takowego vyřrzeć řye řpodzieway. PudłFr* 61 (2); *ZawJeřt* 41 [2 r.]; *GrochKal* 7; *Phil E*; *LatHar* +4v; *WujNT Mar* 7/16 (3); *PowodPr* 53; *CzahTr K2v* [2 r.]; Temi łancuchy y zwiazkami Chryřtus Bog y Pan nł do zgody y iednořci nas powiazal. Iefliřmy vczniowie iego/ iefliřmy Chrzeřcijanie/ iefliřmy z iego chrztu iednego vrodzeni/ iefliřmy iedn męka iego y krwia iego odkupieni/ iefli w Chryřtua wierzym/ iefli go z Pana y gowę nřę znamy/ [...] iefli do dźiedzictwa iego řpolnie naleřym/ iefli řkarbow w iego domu y dořttkow zzywamy/ iefli pod iego obron y cieniem odpoczywac chcemy: targac tych łancuchow tak mocnych nie mořem *SkarKazSej* 672b (11); Oto řywot matki twej/ twoiego řywota Poczatek: Biy/ iefli cię nie hamuie cnota. *KlonWor* 65; *PudłDydo B5v* [2 r.].

Poczenie: »jeřli ... tedy« (2): Iefli tobie řywot twoy mił iefł/ tedy iako rycho od tego mlodzieniařka weřmieř  przeczeřć [!] tentho liřt/ by go zabia. *HistRzym* 134; *ModrzBaz* 88v.

B. *Na podstawie nieprawdziwořci, nierzeczywistořci wniosku, następstwa dowodzi się nieprawdziwořci zaořenia [w tym: wpostpozycji (34), w interpozycji (5)] (229)* : *SeklKat P*; *HistAl K2v*;

KromRozm II r4; KromRozm III Dv; Coby było potym/ iż tu náfwiát ftąpił/ y przyźedł zbáwićiel? Ieśli przez Małgorzátę fą grzeźni zbáwieni? Co było po fmiłowániu iego/ ieśli fie Stániław nád námi fmiłowác może? KrowObr 218 (29); Leop Ps 129/3 (2); OrzList b2; BielKron 108 (3); GrzegRóżn Dv (2); OrzQuin N4v (2); GrzegŚm 35 (4); Bo ieśli nie był Bogiem/ iákoż nas odkupił/ Albo iáko fmierć z dyabłem z ich możności złupił. Albo iáko mógl wiatrom morzu rofkázowác/ Albo vmárłe wkrzeźzác/ grzechy rozwięzowác. RejZwierc 250; WujJud 75 (12); Ná ořtatek ieśli fię nam nowych fłow wynáydowác niegodziło/ a przecź fię Brzełkim tłumaczóm godziło? Záiřte oni naprzod pocźęli wźywać owych fłow załoznicá/ nauřznicá BudBib c; BiałKaz E3 (3); BudNT Gal 2/17; CzechRozm 213v (15); ModrzBaz 91v (3); Ieśli ich wiárá Kátolicka: cze^{mu} fię ná wźyřtek řwiát y wźyřtki nácye nie rořzerzy? SkarJedn 28 (6); SkarŻyw 484 (2); CzechEp 176 (3); NiemObr 19; Ieśli niegrzeźzylř/ iáko mi powiádař/ Czego fię/ miła/ ták czeřto řpowiádař? KochFr 12 (2); ReszPrz 98; Bo iesli do Confaederatiewy osobny Proces miałbydz sequeretur. zeby do kazdego statutu okaźdą krzywde speciale procesum potrzeba było quod est absurdum. ActReg 18 (2); KochPij Cv; OrzJan 91; LatHar 285 (2); Co fię iářniey z tych fłow pokázuie/ Wyniřczył řam řiebie. Bo iákożby fię wyniřczył/ ieśli przed tym nigdy pełnym nie był? WujNT 687 (4); WysKaz 31 (6); SkarKaz 382a (3).

Połączenia: »jeřli ... tedy(ć)« (101): KromRozm II f (2); Ieśli teź iefztze małżeńřtwo iefť nieřyřćtořć/ iáko ty powiedařł/ thedyćby wedłóg ćiebie/ muřiał być Bog nieřyřćty/ który małżeńřtwo rzeř nieřyřćtą pořtánowił KrowObr 221 (48); RejWiz 97; OrzList a4; BibRadz 1.Cor 15/13; GrzegRóżn Dv (8); OrzQuin T3; BiałKat 328v (2); GrzegŚm 63 (3); KuczbKat 50; WujJud 74v (4); Náđ to ieśli iefť iáko wy mniemaćie/ twierdźicie y wierzyćie w chlebie/ tedy ták zli iáko y dobrzy/ wierni y niewierni ćiáło Chriřtuřowe iedzą: á iedząc ie tákże iáko y oni zbáwieni będą: co iefť błáđ y fałř. Bo Chriřtus nie iefť pořyteczen/ iedno wierzącym/ y grzechow fie káiącym etc. CzechRozm 265 (9); ModrzBaz 62v; CzechEp 195 (3); NiemObr 48 (2); BielSen 8; WujNT 619 (3); WysKaz 20 [2 r.]; SarnStat 314. Cf »jeřli ... toć tedy«.

»jeřli ... to(ć)« (8): Leop 1.Cor 15/17; Iź ieśli mnimaćie być Bogá niepłodnego/ Toć piřmo řwięthę skłáma/ y Syn Bogá tego GrzegRóżn Ov (2); CzechRozm 78; GrabowSet H3; WysKaz 31. Cf »jeřli... toć tedy«.

»jeřli ... toć tedy« (2): Ieśli to iefť rofkázanie Boże/ toć tedy zgrzeźzyl řSálonon/ który w onym fławnym Kořćiele ták wiele obrázw y rytych y málowánych nádźiáć kazał WujJud 46v (2).

Frazy: »jeřli to (jeřt) prawda« (5): KrowObr 165 (3); Bo ieśli to prawdá/ że tu Pan Bog wřzelákich obrázw zákázuie: powiedźze mi czeřmu řam Pan Bog przeciřwko Przykazániu řwemu kazał wczynić obrázy Cherubinow WujJud 46v (2).

»jeřli tak jeřt, jeřli tak« (19 : 1): Ieśli ták iefť iáko wy powiádaćie/ ábyřmy fie mieli pořmierći iefťtze w Czyscu řmáżyć/ tedy prořno Páná Bogá zowiemy Oycem KrowObr 76 (14); Ieśli ták iefť iáko wywodziřł/ iż to przypodobánię Proroká tego do Moyřeřzá nawłáfniey y nawięcey řłuży Pánu Iezuřowi: tedy to muři być że Iezus nic nie ma nád Moyřeřzá. CzechRozm 106 (3); CzechEp 214; GrabowSet H3; SarnStat 314.

C. *Wypowiedzenie nadrzęđne zawiera polecenie, któřego wykonanie ma dowieřć prawdziwořci tego, o czym mowa w wypowiedzeniu podrzęđnym; na dowóđ [w tym: w postpozycji (4), w interpozycji (2)]*

(69) : *OpecŻyw* 37v (5); *HistJóz* C2v; *LibLeg* 10/97 (3); *HistAl* D5v; *KrowObr* 36 (6); *Leop Luc* 4/3 (2); *BibRadz Iudic* 6/31; Tucia [...] Iżła do rzeki y poklęknęła/ mówiąc głosem przed wżytkami ku boginiey Wescie: Ieflimci wiernie służyła/ vczyń to przez mię iż wody do kościoła twego w przetaku doniole/ y sftalo fie iey tak/ była prożna obmowki. *BielKron* 25 (5); *KochZg* A4; *RejPos* 71 (2); *GrzegŚm* 10; *RejZwierc* 238v; *WujJud* 2v (2); *RejPosWstaw* 110v (3); *BudBib* 4.Reg 1/10 (2); Biskup iefzcie nieumiejąc dobrze onego widzenia rozeznac/ prosił aby mu ie Pan Bog/ iesli iest nieomylnie/ drugi raz powtorzyć raczył: y tak fie z ftalo. *SkarŻyw* 537 (6); *KochPieś* 2; *GórnRozm* K; *LatHar* 700 (5); A wnet im mowił Iesus/ rzekac: Mieycie vfnosc; iaciem iest/ nie boycie fie. A Piotr odpowiedaiac rzekł: Panie iesli ty iest/ kaz mi przysc do siebie po wodach. *WujNT Matth* 14/28 (13); Day mi to moie ferce, iesli mie miuiesz, Mowi nocna kukułka: iefzcie o to cie profze Moie drogie oczeni: A on: weźmi co chcesz. *CiekPotr* 29; *GoslCast* 51.

Fraza: »jesli tak(o) jest« (5): *OpecŻyw* 37v; *KrowObr* 235v (2); A miuieszze ty mnie thak vprzeymie iako ia ciebie? Y odpowiedzial mu Ionadab/ Thakci iest: A on mu rzekł/ Iefli tak iest [si est] dayze mi na to rke swa Tedy mu on dal rke *BibRadz* 4.Reg 10/15; *SkarŻyw* 372.

3. Wprowadza wypowiedzenie okolicznikowe przyzwolenia (216) :

A. *Wypowiedzenie nadrzedne podaje skutek, nastepstwo inne niz to, ktore by winno wynikać z okolicznosci podanych w wypowiedzeniu podrzednym [w tym: w postpozycji (20), w interpozycji (1); cum con (1)] (105) : PowUrb +v; OpecŻyw* 8; Wyftrzegay fie by kto tzego zlego nieutzynil/ a iezlic kto zlie vtzyni/ ty mu zafie nietzyn. *March*² V7; *HistAl* C5v; *KromRozm* I [H3] (3); Iefli vpadnie/ niezbiye sie bo pan pod kladá rke swoie *MurzHist* C2v; *BielKom* D3; *GroicPorz* A3v; *RejWiz* 130v; *Leop* 1.*Cor* 15/32 (2); Niektorzy go s pochlebftwa Orlem buynym zwali. Ten rzekł/ ia ieflim Orzel/ nie fwym pierzem latam/ Iedno fie tak potrofze walfzych fkrzydel chwatam. *RejZwierc* 25; *BibRadz* 2.*Cor* 11/20 (8); *OrzQuin* M3 (2); *GórnDworz* Kk4; *RejPos* 46v (7); *RejZwierc* 92 (3); *BudBib Esth* 4/13 [14]; *Oczko* 30v (2); *KochPs* 52; *SkarŻyw* 171 (3); *MWilkHist* B; *NiemObr* 93; *KochFr* 48 (2); *ReszPrz* 57; Iefli tez tak rozumiesz/ zebys mie czestowal/ Meczyfz mie/ nie czestuiesz *KochPieś* 20; *PudlFr* 60; *ArtKanc* K7; *GórnRozm* H4v; A iesli (marg) chociaż. G. (-) co cierpi ieden czlonok; fpołu cirpia wżytke czlonki, choc bywa vczcon ieden czlonok; welpoľ fie ráduia wżytke czlonki, *WujNT* 1.*Cor* 12/26 (9); *SarnStat* 678 (7); *PowodPr* 66; *CiekPotr* 84; Iefli raz wygra/ mniema by zawfze wygrawac *KlonWor* 34.

Polaczenia: »jesli ... jednak« [szyk 5 : 1] (6): *BibRadz Eccli* 22/24; Krol im odpowiedzial aby fie bronili/ bo iednak smierci nie vydziecie iesli fie poddacie. *BielKron* 351v; *SienLek* 144v; *GórnDworz* K7v (2); wypeľnic tego co przyrzekł niemyśli/ albo iesli myśli/ iednak niewypeľnia tego famą rzeczą co byl obiecal *KuczbKat* 290.

»jesli ... przedsie (a, przecie) (jednak)« = si ... tamen *Modrz* (14): *RejRozpr* H3v; *KrowObr* 227v; *RejWiz* 72; *Macz* 103a; *GórnDworz* M2v (2); *GrzegŚm* 5; *WujJud* 222; Iefli ktory rok od podatku iest wolny/ [...] przedsie pod zasloną woienney wyprawy/ muľzą swoim Panom czesto dawac *ModrzBaz* 124 (3); *GórnRozm* A3v; *SarnStat* 473 (2).

»jesli ... tedy(c)« (17): *Diar* 26; Iefli byl przedtym zlofliwy/ tedy fie kazal zwac Bonifacyus. Iefli boiazliwy/ tedy Leo/ Iefli wfzetetzny y nieobytzainy/ tedy Vrbanus. *KrowObr* 34 (6); *GórnDworz*

Bb4 (2); *GrzegŚm* 5; *RejZwierc* 52; *WujJud* 222; iefli im kto co obieca á nie spełni/ tedy fię tego nie vpominaią. *BudBib Bar* 5/34 (2); *CzechEp* 277; *GórnRozm* A3v; *SarnStat* 915.

»jeśli ... (a) wszakoż (a, wszakże)« (2): yeftlym ya zaflugamy mimy fbawyon bic nye godzyen. awłfakólf yzemfya czlonkyem Iefufowim przes wyara łtal odnye⁸⁰ dalyey oddzyelyon bic nyemoga *BierRaj* 23v; *ModrzBaz* 58.

»jeśli... wždy« (2): o iefli nieprzyjaciel moy złorzeczyłby mi/ łcirpiął bych wždy. *TarDuch* A5; *GosłCast* 18.

B. *Wypowiedzenie podrzędne podaje okoliczności, które nie wywołują spodziewanych następstw, ponieważ również istnieją przeciwstawne okoliczności, o których mowa w wypowiedzeniu nadrzędnym [zawsze w antepozycji] (111) :* *BierEz* G; przyrownam ly czyą nyebu vyłfzałz yefth [...] a yefzly yłzczyą przyrownam anyolom/ o zayłte dołtoynyeyłzałz nath anyoly *PatKaz II* 27v; *PatKaz III* 117 [3 r.]; Będziefzli bogaty niewierz łzczęłciu iefłtis młody będziefz wnet łtary. Iefłtis piękný poczkay mało nie będziefz taki *BielŻyw* 93 (5); *LudWieś* A2v; *KromRozm I* K4v (4); *MurzHist* N; *KromRozm II* r [2 r.]; *KromRozm III* F3v; widząc, że wiele pożytkow a dochodow stołu WKM przez nie ubyło, chcieliby się tymi ukazać WKM, że jeśli z jednej strony w czym umniejszyli pożytku stołu WKM, że z drugiej strony umieją to uczynić, że się to WKM sowicie przez ich staranie a zachowanie nagrodzi podatkiem naszym. *Diar* 76; *BielKom* F2 (2); *KrowObr* 164v; *RejWiz* 107; *Leop Sap* 3/4; *BibRadz Job* 34/32; *KochSat* B2; *RejAp* 93v; iefli zaráz nie wyrozumięłz czego/ wyrozumięłz drugim rázem/ álbo trzeciim/ według dowćipu. *GrzepGeom* B4; *RejPos* 147 (3); *WujJud* 187v; *BudNT 1.Cor* 11/14[16]; *ModrzBaz* 58; *SkarJedn* 325; *KochOdpr* C; Iefli vpádnie/ pan mu nie dopuści Stłuc fye łzkodliwie: bo go z rąk nie łpuści. *KochPs* 53 (3); *SkarŻyw* 118 (5); *PudłFr* 34 (2); Kędy błotá łą/ ná ktorých trzciná godna do przykrywania/ [...] źimie kołą łiec po ledźie: iefli dworowi tego nie trzebá/ pewnie Kmiotkowi trzebá. *GostGosp* 104; *ActReg* 161; *GórnTroas* 23; *GrabowSet* C4v; Więć iefli człowiek iednę łkále minie/ Wnet ná to mieyfłce ná infzą náplýnie: Ták iż łnadź namędrłżemu Trudno pogodźić temu *KochFrag* 14; y przed nim vłpokoimy łercá náłze. Bo iefli nas winuie łerce náłze/ więłfzyć iefł Bog niż łerce náłze/ y wie włzytko. *WujNT 1.Ioann* 3/20 (4); *WysKaz* 14; *SkarKaz* 552b (2); *CiekPotr* 45; *KlonWor* 12; *PudłDydo* B4.

Połączenia: »jeśli ... ale (a. lecz)« (4): Wielkie páznopty. [...] Bárzos názybył zápuścił/ koniec páłcow rogi. [...] Iefli chowáłz dla łázniey/ ále do łoboty/ Iefłzczećby łnadź odrołły/ z nowu ty łorboty. *RejZwierc* 140v; *HistHel* [A2]; *GórnRozm* C2v; *WujNT 2.Cor* 5/15.

»jeśli ... jednak« (2): A iefli łie też tu komu wedła myłśli powodzi/ iednáł przez prace/ trudnołci/ y fráfunkow być niemoże. *KarnNap* Ev; *CzechEp* 55.

»jeśli ... przedsię« (8): *GórnDworz* L13; Iefli ná iednę rzecz łą niepoyłteczni [!]: przedsię do drugiéy fye przygodzą *BiałKat* 311; *RejZwierc* 68 [2 r.]; *ModrzBaz* 57v (4).

»jeśli ... tedy(ć)« (29): iż tu wszýłkich tych nie masz, z ktorých by się egzekucýja stać miała, a jeśli ktorzy są tu, tedy nie ku temu się zgotowali. *Diar* 27 (2); *KrowObr* 149v; *RejWiz* 101v; *OrzRozm* V; *LeovPrzep* Fv; *RejAp* CC2; *GórnDworz* K7v (4); *KuczłKat* 395; *RejZwierc* 68 (5); *WujJud* 242; *BudBib* b4; *ModrzBaz* 7 (4); *SkarJedn* 166; *CzechEp* 55; *GórnRozm* M3v; *WujNT* 633 (2); *PowodPr* 51.

»jeśli ... to« (1): Ieśli się też komu widzi/ że nauka i praca tego który piłze/ Z języka się polskiego okazać niemoże: To niech tak będzie chcieli/ Iá [...] dla bliźnie⁸⁰ ktoregom miłowac winien/ popolku wolę *MurzHist* A3.

»jeśli ... wszak(że) (a. wszakoż)« (6): *BibRadz* 2.Tim 2/13; *ModrzBaz* 17 (3); Abowiem ieśli famo Miáto Moskwá przedtym niebyło Stolicą y głową narodu tego/ wżákże ieft rzecz pewna/ iż imię Moskiewskiego narodu było znaczne Hiftorikom ftárodawnym od Mofochá. *StryjKron* 91; *SarnStat* 314.

»jeśli ... (ale) w(ż)dy(ć) (a. wzdám)« (8): *MurzHist* Fv; *Leop* 1.Cor 9/2; *BibRadz* Os 4/15; *GórnDworz* Kk4 (2); y rozdzielił fwoy lud y dobytek ná dwa hufce. myślac [!] łobie: ieśli iedną część pobije wżdy druga zołtanie. *SkarŻyw* 347; *GórnRozm* C2v; *SkarKazSej* 663a.

4. Wprowadza wypowiedzenie porównawcze (nawiązujące do faktu, o którym była mowa lub ogólnie znanego) [zawsze w antepozycji] (13): *GórnDworz* Gg2v; *KochOdpr* B4; A gdy y ten Honoriułz iáko zły [...] z ftolicą się swoią pożegnał/ nie lepfzyć pewnie po nim [...] Grzegorz 9. nátał. Owżem ieśli oni byli źli/ gorżym się on iefzczę pokazał *CzechEp* [390]; Máią to połpłicie [!] Kátolicy/ zá iedną ohydę piłmá á. zádawáiąc mu trudność/ [...] Ale ieśli piłmo ś. trudne: izaż nie dáleko trudnieyfze piłmá y wymyřły ludzkie *NiemObr* 81; Skłonił [...] ferce ku tobie/ Ták/ iż iednáki ogień obiemá pánował/ Ieśli tobie śilen był/ iemu nie folgował. *KochPam* 82; *KochPieś* 29; Abowiem ieśli to ieft znák cnoty/ y zgoła fámá cnotá/ nikomu nie řzkodzić/ nikogoy nie krzywdzić/ y nikogoy nie zdradzać. Y tho nie ieft *alienum* od cnoty/ y zgoła *animi ingenui*, vmieć się zdrády drugiego vřtrzedz *Phil* D2.

Połączenie: »jeśli ... tedy« (6): *Leop Eccle* 13/21 (3); y domy blisko zamku gdzie przeřpiecnieyfzy byli im dał: przetho řkład kupiecki ieśli tám pierwey był dobry/ tedy iefzczę lepfzy potym był. *BielKron* 448v; *GórnDworz* Z6v; *SkarJedn* 4.

5. Wprowadza wypowiedzenie okolicznikowe czasu [w tym 1 r. równoczesne; w postpozycji] (4) (6) : *RejKup* 1 3; miřtrzu chcę áby mi powiedział co řemną krol Filip będzie czynił ieśli się wroci? *HistAl* A4v; (marg) Luterowá Modlitwá. (–) profżę cię moy Pánie Iezu Kryřte/ przymi duřzyckę moię/ ieśli poydę řtego řwiátá *BielKron* 224v; *RejPos* 193; *WysKaz* 34; *SarnStat* 427.

6. Wprowadza wypowiedzenie dopełnieniowe [w tym z zapowiednikiem „to” (19)] (30) : A Iafkolę to ktore kamień ma: potim poznać ieřli się do dziuri w gniazdzie gębą obracza, bowiemto[!] ktore kamienia nie nofi/ zadkiem się ku dziurze obracza. *FalZioł* IV 24d; *KłosAlg* A4; *KromRozm* I A2 (2); A cozechmy my wiedzieli/ ieřli nam miał rofkázác [Nunquid sciendo sciebamus quod diceret] przywieć brátá nářzego? *BibRadz* Gen 43/7 (3); *OrzRozm* Ov; *RejPos* 267; *RejPosWiecz*² 94; *RejZwierc* 49; Tegoć probowác nie trzebá [...] ále tego było dowodźić/ ieřli inřza głowá widoma tego kořciołá/ oprócz Chriřtułá nie ieřt/ áni być niemoże. *WujJud* 122v; *RejPosWstaw* [143⁴]; pátrzayże ieřli po ónéy Linijéy wodá równo ftoi/ vřrzyřzli/ ieřli nie równo/ káž podnořić kóńcá áże wodá řtanie w miarę. *Strum* C2v; ktorzy temu nie wierzą/ żeby teraz Chriřtus krolowác miał: ábo y temu/ ieřli wierzący mogá być bes cudow wiernymi/ á iż też bes nich zbáwieni będą. *CzechRozm* 186v; *KarnNap* A2; w teyże Rzeczyřpolitey iemu ieřt żárt/ á iákoby igrzyřko/ zábic ciebie/ á tobie to zá głowny wyřtępek poczytáią/ ieřli go zábijefz/ ábo ránifz. *ModrzBaz* 71 (2); *SkarŻyw* 69 (2); *ActReg* 73; *OrzJan* 73;

LatHar +4 (2); rzekł do nich: Zaliście wzięli Duchá świętego gdyście vwierzyli? A oni rzekli do niego: Owłzemefmy áni fłycháli iefli iefł Duch áwięty. *WujNT Act* 19/2 (4); *SarnStat* 791; *SkarKaz* 350a.

7. Wprowadza wypowiedzenie podmiotowe [w tym z zapowiednikiem „to(ć)” (11), „ono” (1)] (12) : *RejPos* 223v (3); Bo to wielki znak iefł czyiey śmierci/ iefli ciáá iego pogrzeb vkażemy. *KuczKat* 40; niemáły to pożytek przynieść może/ iefli rodzicy o tych którzy łą w Rzeczyfpolitey przełożonymi/ [...] vczćiwie trzymáią y mówią. *RejPosWstaw* [41²]; Ono mię też by namniey nieobruży/ iefli fię komu nie wřzytko fpodobá com tu nápifał. *ModrzBaz* 1v (4); *StryjKron* 215; *WujNT* 1.*Petr* 2/19; *CiekPotr* 46.

8. Wprowadza wypowiedzenie przydawkowe z dodatkowym odcieniem warunkowym [zawsze z zapowiednikiem „ten”] (6) : *BierEz* P3v; iż fortunni tho ludzie będą/ iefli ty czáły cáło przetrwáią. *BielKron* 424v; *RejPos* 187v; Ten dom może zwác dom Boży/ Iefli fie w nim cnotá mnoży. *RejZwierc* [238]; Stárzy fprawce w rzeczách Rycyrfkich żadney fzkodliwřey przygody nie pokládáli być/ iedno tę: Iefli którzy płocho á niefmyflnie nád wołá Hethmáńfká z woýfká wyieždźáli przed podkánien *BielSpr* 26v; A iákoż nam tę winę odpufzczá/ iefli on (to iefł Pan Iezus) dla nas z niebá sřąpił/ á my fię dla niego y wychylić z do mu lenimy? *LatHar* 197.

9. Wprowadza wypowiedzenie podrzędne przedstawiające rzeczywiste lub domniemane zarzuty, obiekcje, których odparcie jest treścią wypowiedzenia nadrzędnego [w tym frazy typu: jeśli rzeczesz (a. powiesz) (32), jeśli mało (a. nie dosyć) na tym masz (17), jeśli mniemasz (6); tylko w antepozycji] (101) : *KromRozm I* E2 (2); Ieflimi łáfká i przyczynianiem Chriřtułowem alleguiecie? Iaciem się Chriřtuła zaprzáł/ Każćieli mi wierzyć/ Ićićć niemogę *MurzHist* E4 (2); *KromRozm II* r; Iefli temu nie wierzyłř tżytai łobie Plátynę wáłzego włáfnego Piárzá/ iáko piřze otym. *KrowObr* 29 (34); *OrzList* g4; *BibRadz Is* 36/7 (2); Iefli którzy łą tácy co mniamáią thy zakonniki tho z powinowáctwá czynić/ fpokoiem nie być/ á Krzeřćian od Pogan záwřdy bronić/ iuz thákich w Prufiech nietrzebá/ bo ze wřzech ftron lud Krzeřćiáńfkí oliadł *BielKron* 231 (2); *Prot* C3v; *SarnUzn* II; *LeovPrzep* G4; *GórnDworz* X6 (2); *BiałKat* 18v; *KuczKat* 274; *RejZwierc* 226; *WujJud* 124 (2); *BudBib* b4v (7); Widziřf iákoć się Páweł wyłóżył łą [lege: sam]/ [...] Ale iefli w Páwle máło mař fłuchayże drugiego świátká. Iana S. *BiałKaz* E4; *CzechRozm* 130 (3); *Oczko* 18; *SkarŻyw* 567; *NiemObr* 53 (3); *ReszPrz* 5; *WerKaz* 295; A ieflić tego žal żem dłuży nie żyłá? Wieręby m ná lepřze czáły nie tráfiłá. Dořyc y przez ten wiek záżyłám trudnoři *WisznTr* 31; *PudłFr* 49; A iefli mi rzeczeřf/ iż tákie iefł Polřkie práwo: á ia odpowiem onoż co dawno/ tym iefł nie dořkonáłře Polřkie práwo/ iż bez przyřięgi nic oładźić nie vmie. *GórnRozm* G2v (2); *OrzJan* 112; *LatHar* 253 (2); *WujNT* 68; *PowodPr* 57 (2); *SkarKaz* 241a; *GosłCast* 36; *SkarKazSej* 685b (2).

Połączenia: »jeśli ... tedy(ć)« (13): Ale powiedz mi? dla tżego ten Vigiliuřf Pápię pyřfny/ názwál mátká y miřtrzową kořćioł Rzymfky? Iefli rzetzeřf? Iż dla fłowá Bożego/ thedy inřze kořćioły máią tořf fłowo Boże/ ktore Páweł Święty w Rzymie przepowiedáł? *KrowObr* 24v (4); *BudBib Lev* 25/20; *SkarJedn* 162; *CzechEp* [397]; *GórnRozm* H4 (4); *OrzJan* 24; *WujNT* 98.

»jeśli ... toć« (3): *KromRozm II* r3v; *PudłFr* 20; Lecź iefli ták rozumieřf/ iż mię pędzey ftráćiřf/ Gdy odemnie co rychley w drogę fie pokwápiřf. Toć iefł prawdá: ále wiedz vmyřłu fwoiego/ Długo cieřzyć nie będzieřf *PudłDydo* [B5].

»jesli ... wszak« (4): *SarnUzn* H [2 r.]; *LatHar* 511; Iesli tu kogo kártá ktora zárumieni, Wízák fię nikogo wławnym názwiłkiem nie mieni: [...] Kto fię przedtym nie íplufkał, tu fię nie vmáze *CiekPotrSzym*)?(3v).

10. Wprowadza wypowiedzenie zapowiadające nowy temat lub zwracające uwagę na pewną stronę omawianego zagadnienia, niekiedy można je traktować jako okolicznikowe względu [w tym: w postpozycji (2)] (73) : A iesli chcefz iego wławnych flow pólluchác/ thy íą. *KrowObr* 202 (10); *Leop Job* 9/19; *OrzList* a4; *BielKron* [332²]v; *OrzQuin* F3; Iesli też w. m. do rozumu puydziefz/ ia ták powiedam/ iz białągłowá wízytko to vmieć może/ co męłzczyzná/ áni íeft íey dowcip/ kęs íeden náłzego podleyfzy *GórnDworz* X6 (2); *KuczbKat* 225 (2); *RejZwierc* 44; *WujJud* 2v; Bo iesli pożytku ízukác chcemy záifte niemáłz náđ ten wíęłłzego/ ktory z ízkoł przychodzí do Religiey y do Rzeczypóspolitey. *ModrzBaz* 131 (2); *NiemObr* 175; Nie íádz mię zá vmárlą/ gońciu moy miły Spiéwaczki Mythileńský z téy to mogily. [...] Lecz iesli mię chcefz pytać o rymy moię/ Którym boginié dáry przydáły íwoie/ Wíedz ízem śmierci zniklá *KochFr* 65; *OrzJan* 55; *LatHar* 582; *Dla tegoć wierzyć nie mogli.*) Iesli kto ípyta (mowi Augułtyn S. ná to mieyfce) czemu nie mogli wierzyć; íą krotko odpowiedam; iz niechćieli. *WujNT* 358; *WysKaz* 28; *SkarKazSej* 707a.

Połączenie: »jesli ... tedy« (27): *GórnDworz* X6v; Iesli go też chcefz baczyć od zakonu á od żywotá íwiętego/ tedy rozumiey izći nie vzywał żadnych ryłkofzy [!]. *RejPos* 13 (3); *KuczbKat* 270 (5); *WujJud* 39v; *BudBib Sap* 8/8; *CzechRozm* 50v (3); *CzechEp* 12 (5); *NiemObr* 38; *WerKaz* 295; A iesli mię pytałz íaki íeft wykład íweywoley/ tedy onę ták íą wykładam. *GórnRozm* B3 (2); *WujNT* 540 (3); *PowodPr* 48.

Fraza: »jesli idzie [o co]« (25) : *BielKron* 114v (2); *GórnDworz* R8v; Íákołz ták pewnie íeft/ á nie ínáczey/ iesli idzie o íftotną bytność íe⁸⁰ przed wízemi rzeczámi. *CzechRozm* 37 (3); *CzechEp* 57 (6); *CzechEpPOrz* **4; *NiemObr* 117 (4); Ieslić o íławę idzie/ kto wíęcýy pić może/ Dáíęc przodek w tym męłtwie: íam póyde ná łóże. *KochPieś* 20; *LatHar* 56 (5); *PowodPr* 54 (2).

11. Użycia w charakterystycznych konstrukcjach składniowych (277) :

A. Wyłączającej lub uwydatniającej (31) :

a. Typ: co (a. kto, kiedy, gdzie itp) ..., jeśli nie to (a. ten, teraz, tu itp.) = właśnie, tylko to (ten itp.) [w tym w szyku odwróconym 1 r.] (30) : *KrowObr* 166v (3); *Leop 1.Ioann* 2/22; Quid est si non hoc contumelia est. I co ma być ynego zá potwarz miano/ yełli to potwarz nie yełt. *Mącz* 341a; *OrzQuin* B (2); *RejPos* 316v; Albo mi Vkaźcie gdzie indzie/ íełli [!] nie ná óftátniey Wíečerzy dáł Pan Chríftus moc Káplanom poświácánia y rozdawánia tego Sákrámentu? *WujJud* 178 (2); Ktoráž to wždy íeft kaźń iesli nie ná gárdle íiedmioráka? *ModrzBaz* 79v (6); Íkąd zdrowé źródłá/ co do żywotá piérwzy íkarb íeft/ iesli nie z íiemie? *Oczko* 3v; iesli mi tego nie dáłz/ á cołz mi dáłz P. Boże? toć v mnie nádrołza rzecz/ ktorey czekám *SkarŻyw* 284; Ktoź íe/ ípiące ínem ípokoinym/ niepokoi iesli nie ći ktorzy o ich ínie mowią? Ktoź ich wíęcýy lzy/ íedno ći ktorzy to ná nie wkładáią co íeft Bożego *CzechEp* 84 (6); *GórnRozm* H2v (2); *GrabowSet* S2v; *WysKaz* 35; *SkarKaz* 157b; *CiekPotr* 74.

b. Typ : jeśli nie ten, tedy nikt = tylko ten (1) : Ani Succesía woiewodzicowa nas gubi czego iesli nie íest wm przyczyną tedy nikt zywiący na Swiecie *ActReg* 166.

B. Uwydatniającej typu: jeśli co (a. kto, kiedy, gdzie itp.), (tedy, to) to (a. ten, teraz itp. = przede wszystkim, zwłaszcza to, ten itp. (58) :

a. Człon z „jeśli” w antepozycji (47) : Ale iefli kiedy znacznie fwoy fąd Pan obiawił / Nigdy znacznie/ iáko kiedy Zuzánne wybáwił. *KochZuz* A2; *BielKron* 213; *HistHel* Bv; Do Turek połem chodził: Lábirynty práwné/ Iefli iednému w Polfcze/ iemu były iáwné. *KochFr* 53; A iefli komu drogá otwárta do niebá/ Tym co fłużą oyczyźnie *KochPieś* 44; *GoslCast* 26.

Połączenia: »jeśli ... tedy« (39): *Diar* 63; ták iż iefli Ray gdzie na ziemi ieft/ tedy tám musí być *BielKron* 445; Varro doctus est siquis alius, Yefli kto ma być vczonym tedy Varro yeft. *Mącz* 396b; *OrzQuin* B; *LeovPrzep* E3; *RejAp* 165v; *GórnDworz* Z6v (2); *RejPos* 9v; *RejZwierc* 50v (4); A iefli kiedy w Polfcze było tákich wiele/ ktorzyby złe dobrym/ á dobre złym názywáli/ tedy dziś záprawdę ieft dofyć. *WujJud* A6; *WujJudConf* 4v; *BiałKaz* L4v; *BudNT* a2v; *CzechRozm* 253v; OWízem iesli w kázdey rzeczy/ tedy to pewna/ że nawięcey w rycerstwie trzebá biegłości. *ModrzBaz* 109v (4); *Oczko* 1 v (2); á tym zámieszánie wielkie wżędy/ wżákże iefli kędy/ tedy v nas ná Ruśi znázne vczynił. *CzechEp* [381]; *CzechEpPORz* *2v; *ReszPrz* 26; *ReszList* 135 [2 r.]; Y iefli co potrzebnego człowiekowi od Bogá dano/ tedy dano boiażń *GórnRozm* Kv (4); *KochWr* 18; *ActReg* 80; *WyprPl* C2; *VotSzl* B2 (2); *SkarKazSej* 694a.

»jeśli ... to« (2): *GrabowSet* Ev; Y iefli co, to dzytá Grèckie ieft bárzo potrzebnè. *JanNKar* E3.

b. Człon z „jeśli” w postpozycji (lub interpozycji): jeśli co (a. kto, gdzie itp.) = jak mało co, jak nie itp. (11) : Ta iego polledniá rofprawa (iefli ktorá) była v wżyftkich wniemałym podziwieniu *MurzHist* R2; *KromRozm II* d4; *BielKron* 256v; Saevissimus quam qui unquam, Bárzo okrutny/ yefli kto kiedy był. *Mącz* 364a; *GórnDworz* Kk8 (2); TObie/ zacny biskupie/ tobie/ iefli komu/ Ten piękny kleynot fłuży cnych kábdánków domu. *KochFr* 123; *GórnRozm* M4v; *GostGospSieb* +4; *KochFrag* 27 (2).

C. Ograniczającej typu: jeśli nie tamto to przynajmniej to = może tamto a na pewno to (92) : *Phil* S; Z Płáci rzeczy obieram przyiaćielá fobie/ Ieżli nie tę wżytkę pięć iedną niech ma w fobie. *CzahTr* L4.

Połączenia: »jeśli ... przedsię« (9): Strzeż fie go iáko Węzá/ chociać pyęknie w oczy. Bo ieflic nie wżczyypnie/ ma przedfię czyni kole *RejZwierz* 116; *RejAp* 36v; *GórnDworz* C2v (2); *CzechRozm* 187; *ModrzBaz* 20v (3); *KochFr* 15.

»jeśli ... przynajmniej« (7): *MurzNT* 93v; á wżyftkie fekty/ choć fobie przeciwné/ w fwoy poczet policzáiá/ áby iefli nie prawdą/ przynamniey wielkością fwą fie zálećili. *WujJud* 135; *Oczko* 2v; *CzechEpPORz* **2; *KochPieś* 41; *KochWr* 16; *WysKaz* 39.

»jeśli... tedy« (68): *FalZioł* V 30v; *LibLeg* 7/37; *MurzHist* D4v (2); A ftanowią iefli nie wietfzą/ tedy zajfte niemnieifzą nízfli ona/ Maieftatu bożego wzgardą *MurzNT* 56 (3); *KromRozm III* F5v (2); *KrowObr* 139; *RejWiz* 59v (2); *Mącz* 18d; *OrzQuin* C2v (3); *SienLek* 140; *LeovPrzep* C3v; *RejAp* 36v; *GórnDworz* C2v (5); *RejPos* 218; *RejZwierc* 6v (9); *WujJud* 262v; *BudBib Eccli* 29/8; *BudNT* e5; *CzechRozm* 43v (2); ábowiem z dobrego młodych ludzi ćwiczenia/ iefli nie wewfzyftkich rzeczách/ tedy w przednieyfzych/ ták nabożeńftwu/ iáko też fpolnemu ludzkiemu obcowániu wiele vżytku przychodzi. *ModrzBaz* 4 (7); Iefli oboygá to ieft y náuki y przykládu mieć nie może/ tedy wždy náukę ma. *SkarJedn* 359 (3); *Oczko* 34 (2); *SkarŻyw* 131 (2); *CzechEpPORz* **2; *NiemObr* 166; *KochFr* 15; *ZapKościar* 1585/53v; *ActReg* 118 (2); *GostGosp* 12 (2); *GostGospSieb* +3; *WysKaz* 39; *KmitaSpit*

B3v; *PowodPr* 29; *SkarKaz* 550b; Były wżędy y ná káždym mieyfeu iefli nie z ozdoba/ doczego fie ia prze niedoftátki moie flábym być czuię/ tedy pewnie nie z obelżeniem tego cnego narodu mego Polfkiego *CzahTr* A3; *KlonFlis* H5.

»jeśli ... wszakże« (2): *ModrzBaz* 35; Doktorowie ś. iefli nie tymi flowy/ wżákże zdánim iednákim ná wielu mieyfcách iednoftáynie fie zgodźili *ReszPrz* 32.

»jeśli ... (a, ale) w(ż)dy (a. wżdam)« (29): *FalZioł* V [30]v; *MurzNT* 33v; *KromRozm III* F5v (2); Iefli fie Bogá/ takowych rzetzy piłác y powiedác nieboicie tzemu fie wżdy ná koniec ludzi bogoboynych niewfitydzićie. *KrowObr* 95 (2); *RejWiz* 80; *Mącz* 18d; *OrzQuin* C2v; *ProtStoj* E2; *RejAp* 36v; *RejZwierc* 6v (3); *SkarŻyw* 22; *CzechRozm* 43v (2); *ModrzBaz* 12v (3); *SkarJedn* 359; *CzechEpPorz* **2; *NiemObr* 166; To iednák rozumiém/ iż W. M. iefli Trágoedijéy téy Polfkiéy nie pochwalifz/ wdy pracéy méy gánic nie będziefz. *GórnTroas* 5; *WujNT* 1. *Cor* 9/2 (2); *GrabPospR* M2; *SkarKaz* 638a (2).

D. Rozszerzającej typu: tyle jeśli nie więcej = tyle a może nawet więcej (13) : *RejJóz* K2v; *MurzHist* E3; *BielKron* Mmmm2; *GórnDworz* V3v; *WujJud* 72; Erałmus on wielce mąż biegly pięć kroć/ iefli nie więcej/ fwoy Teftament nowy przekłádał. *BudNT* d2; Co pošlo ná bálwochwálftwo/ iefli nie iefł fzczere bálwochwálftwo. *SkarJedn* 345; *Paprup* K3; *ActReg* 109; Wfzák żadna fzkodá ftąd cie nie nádeydzie/ Iefli pożytek iákowy nie przydzie. *Phil* S6; *WujNT* 98 (2); *RybGęśli* D.

E. Wypowiedzenie podrzędne wyraża czynność niepewną, możliwą, którą bliżej określa wypowiedzenie nadrzędne podając jej okoliczności [w tym w wypowiedzeniu nadrzędnym orzeczeniem jest: czynić (17), stać się (3), powtórzone jest orzeczenie wypowiedzenia podrzędnego (24) lub brak orzeczenia (30)] (83) : Iakom ya yeszłym sbil przesh shwego zyna Iana slyachathnego Mychala de Czachouycze y yeszłym mu shadal dzyewyacz ran krwawych y zynych vedluk posw thom vczynyl za yego poczathkyem gdy my drogą zasthypyl. *ZapWar* 1522 nr 2282 (11); *FalZioł* V 29v; *WróbŻołt* N8v; *RejPs* 120v; iżem iá co náwiętfzy a napotrzebnieifzy dar vtracił na imię/ wiare/ A iefli mi ty infze rzeczy fą zoftawione/ zoftawionéc fą na moię więtfzą mękę *MurzHist* Q2 (2); Si quid peccat Demea mihi peccat, Iefli w czyni wykrczá ná moy to karb czini/ Mnie grzełzy nie komu ynfzemu. *Mącz* 221a; Bá to prawdá/ iż iefli białogłowy kęs co dobrego czyniá/ że im to nie z dobroći/ ále z boiážni pochodzi. *GórnDworz* Y5v; *RejPosRozpr* b4v; Iefli Mołkiewfki Xiądz/ iáką fkode wielkim Litewfkim Xięftwie vczynił/ lákofz vczynił/ nieftáloc się to/ zá niedbálftwem Krolá tego/ ktore⁸⁰ przed fobą widzićie zmárłego. *BialKat* H4; *ModrzBaz* 58v; *SkarJedn* 235; *SkarŻyw* 203; *NiemObr* 84; *GórnRozm* B3v; *GórnTroas* 3; *LatHar* 329; Czym nie rofkázuie/ áby wfzyscy z kielichá pili: ále tylko fpofoob y obyczay opifuie/ iż iefli pié będą/ ábo gdy pić będą/ żeby to czynili ná pámiátkę męki Pánfkiey. *WujNT* 607; *SarnStat* 769; *SkarKaz*)(3v.

Połączenia: »jeśli ... tedy« (49): *ZapWar* 1521 nr 2263 (4); *LibLeg* 10/155v (3); *RejKup* q2; *Diar* 32; *KrowObr* 52; *BielKron* 194 (3); *LeovPrzep* H3; V nas Sláchtá ná fkrzpicach/ ná pifzczálkách nie grawa: á iefli kto gra/ tedy bárzo rzadko. *GórnDworz* B2v (3); *RejPos* 46v; Toć iuz iefł nie gniew ále fprawiedliwość: á iefli gniew/ tedy gniew pobożny á rozmyflny. *RejZwierc* 76v (2); *BielSpr* 59v; *CzechRozm* 23v (3); *ModrzBaz* 136; mięfłá żwierzęcego/ [...] przed Potopem ludzie nieználi/ áni wżywáli/ Bo iefli fie łowem bawili/ tedy tylko dla fkor. *StryjKron* 6; *CzechEp* 98 (5); *NiemObr* 149 (5);

GórnRozm A; OrzJan 40; WujNT 655 (2); PowodPr 79 (2); Zaden Prorok ták nie leczył. Ieŕli leczyli/ tedy modlitwą/ ręku ŕwoich kładźienim/ y to bárzo łkápie y rzadko. *SkarKaz 421b; VotSzl B4v.*

»jeŕli ... to« (2): *GórnDworz D2; A* ieŕli teź iuź gdzie ná mieyŕcu miedzy dobremi towarzyszymi wliędzie/ tedy ieŕli co mowi/ to iuź z oną przewłoką/ [...] áby thák rozumiano iż z rozmyŕłem mowi. *RejZwierc 53.*

Z elipsą orzeczenia w wypowiedzenia podrzędnym (2) :

Polączenie: »jeŕli (co) tedy« (2): iż zárt/ ábo kuńŕztowna poŕługá nic inego nie ieŕt/ iedno iákies ofzukánie przyiacielŕkie/ w rzeczy áni ŕzkodliwey/ áni obráźliwey: á ieŕli czo/ tedy nie bárzo. *GórnDworz S3v; á* nie pieŕc teź názybt przyrodzenia iego/ nie żufeczákami/ [...] nie winki teź/ á ieŕli tedy bárzo rzadko y máło *RejZwierc 6v.*

12. Wprowadza szereg rozłącznych okoliczności (33) :

A. Na początku każdego członu szeregu [dwuczłonowego (5) i trójczłonowego (2) i pięcioczłonowego (1)] (21) : *LibLeg 10/93v [2 r.];* Abowiem gdzieŕkolwiek bywa pan Kryŕtus [...] ieŕli lię to dzieie We wŕŕi/ ieŕli na polu/ ieŕli ná morzu/ ieŕli w domu/ ieŕli w mieŕŕcie/ tám ieŕt Złota fortká wŕzędzie/ tám ieŕt mieyŕce Apoŕtolŕkie/ thám ieŕt nákoniec ŕam Kryŕtus *KrowObr 79; OrzQuin M3 [3 r.];* Bo ręká ieŕli iá ŕkuczŕyŕz/ ieŕli iá teź roŕciágnieŕz/ przedlię ręká muŕŕi być zwaná. *RejZwierc I46v; CzechRozm 254 [2 r.]; KlonŻal D4v [2 r.]; WysKaz 5 [2 r.];* Gdzie iedno pocznieŕz/ ieŕli od początku ŕwiátá: tedy iuź było. Ieŕli przed początkiem ŕwiátá: iuź było. Ieŕli ŕto tyŕŕięcy lat/ iż ták mam rzec/ przed ŕtworzeniem widomym: iuź było to Słowo. nigdy początku nie miało *SkarKaz 485b.*

B. W połączeniu z innymi spójnikami rozłącznymi (12) :

»jeŕli ... a(1)bo« (10): Máŕc na paraliz barzo dobra/ gdziebykolwiek był/ ieŕtli w gardle/ albo w ktorim inŕzym człónku. *FalZioł V 113; HistAl K2;* Iam gotow ku wŕzytkiemu ná co mię obroći/ Ieŕli ieŕŕŕe przedłuży/ álbo zdrowia ŕkroći. *BielKom C8v; KrowObr 224; UstPraw K2v; Oczko 12v; ZapKoŕcier 1530/12; WerKaz 299; SarnStat 401 (2).*

»jestli ... czyli« (1): W ty czáŕy theź Szwecki Krol/ ieŕtli ná zmowie z Moŕkiewŕkim/ czyli z ŕwey chući to vczynił/ wŕziął pod Krolem Polŕkim w Liflántŕkiej ŕziemi zamek y miało Rewel *BielKron 437v.*

»-li ... jeŕli« (1): chczyal ly yeden dworzanyń swym Lysthem odpowedyzycz, yeŕly ŕzya ych theŕz chczyalo kylko nayednym Lysczye napyszacz, tho bylo naych woly *MetrKor 37/1.*

**** Bez wystarczającego kontekstu (189) :**

a. W słownikach (148) : Si ita res fert, Gdyź táká rzecz yeŕt/ y yeŕli ták yeŕt. *Mącz 121d; Nisi, Wyyáwŕzy/ Ieŕli/ tilko/ króm. Mącz 247c; Si salubre [!] factae sunt, Ieŕli/ álbo gdy ozdrowieyá. Mącz 366a; Sicunde, Ieŕli kiedy/ álbo yeŕli kędy. Mącz 391c; De hac re cum aliquid constitueris velim mihi perscribas, Ieŕli yáká ráde wynaydzieŕz/ etć. Mącz 412c (140); Calag 452b; Sicubi – Ieŕtli gdzie. Calep 978a; Siquando – Ieŕtlikiedi. Calep 984a; Sive – Ieŕtli [!], albo, bądź, chociaŕz. Calep 986a (7).*

b. Samo wypowiedzenie podrzędne przytoczone na zasadzie cytatu (41) : *ZapWar 1520 nr 2241;* tzo ŕie vpornie modlá/ nieprzikładájätz/ ieŕtli to ieŕt mily panie twá wolá. *OpecŻyw 99v;* gdi proŕŕim orzeczy czeŕne/ iako ŕá flawa/ rozum/ maiętnoŕc y yne/ tedy mamy proŕŕic pod obyazaiem albo (iako żowa) pod oblikiem zdawaiąc proŕby náŕze pod wolá boża mowiąc ieŕli to wolá twoiá á nie

ieft przeciw memu duźnemu zbawieniu. *SeklKat* B2v; *KrowObr* 27v (3); *Leop* ZZ3v (3); *Goski* A8v (3); Cefarz też potwierdziel vmowę/ [...] to wkładaiąc/ iefli fie wierze [!] krześciánłkiey z gádzac będą *BielKron* 222V; *GrzegRóżn* 12v; *BudBib* b2; *CzechEp* 249 marg (2); *NiemObr* 148; *Iefli we mnie mieżkác nie będziecie* Te fłowáA Pánłkie pod pewną kondicyą/ Iefli we mnie trwác będziecie: Iefli przykazanie moię záchowacie: y tym podobne iásnie pokázuią *WujNT* 368 (16); *WysKaz* 24 [2 r.]; *SarnStat* 65; *SkarKaz* 311a (3); *SkarKazSej* 657b.

II. Partykuła pytajna: czy; an, utrum, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; si Vulg, PolAnt; num PolAnt, Mącz (1747) :

1. Wprowadza pytanie zdaniowe (1209) :

A. Zależne (958) :

a. Zwyczaj (726) : *BierEz* P3v (7); *OpecŻyw* 63v (5); *ForCnR* B (2); *PatKaz I* 3v (2); *PatKaz III* 92v (10); popollku nieinogłifmy go wypifać, bo niewiemi iefli też polłkie imię iakie ma/ albo iefthli fie też tu rodzi *FalZioł* I 64b (11); iefli to mowił przyiaciel wąpię, ale że ty to mowisz łam, iawno ieft. *BielŻyw* 73 (2); *GlabGad* N8v; dowyedyecz łzyą nyemogl kthorzi bily abo yefly były kthorzi. *LibLeg* 11/136 (12); *WróbZioł* 52/3; *RejPs* 115; *LibMal* 1543/75 (4); *RejRozpr* 12 (2); *SeklWyzn* 4 (3); *RejJóz* B (3); *SeklKat* Xv (5); *RejRozm* 404; *RejKup* b6 (10); *HistAl* L4v; *MurzHist* A2v (5); *MurzNT* 58v (3); *KromRozm II* g2 (5); *KromRozm III* H7 (3); *Diar* 24 (10); *BielKom* A2 (2); *GliczKsiąż* I (5); *LubPs* O2 marg (3); *ZapWar* 1558 nr 2686 (3); *GroicPorz* e4 (16); obatzmy iefli tho tzynicie/ co Kryftus Syn Boży rokazał/ iefli pokora Pána Kryftuła náfláduiecie/ iefli łobie inłzych Tythułow álbo przezwiłk nie zmyllácie. *KrowObr* 6 (10); A czekał iefli mu kto kość dzyurą wyrzuci *RejWiz* 193v (11); *Leop* Gen 8/8 (9); *UstPraw* C2 [2 r.]; *KochZuz* ktv; *RejFig* Dd4v (2); *RejZwierz* 18 (11); *BibRadz* Esth 4/14 (5); *OrzRozm* D4 (2); Wefzli tedy w rádę iefli máią drugie działá potłuc *BielKron* 309v (62); *GrzegRóżn* L3 [3 r.]; *KochSat* Cv; *Mącz* 7b (9); *OrzQuin* Aav (3); *Prot* B4 (3); *SarnUzn* D5; *SienLek* 19 (4); Nie trzebá wiele/ hnet fie to pokaże/ iefli co vmiem. *GórnDworz* T4v (16); *HistRzym* 121; *RejPos* 29v (27); *RejPosWiecz*³ 98 (3); *BialKat* 151 (3); *BielSat* C2v (3); *GrzegŚm* 56; *HistLan* Fv; *KuczbKat* 85; Nie dáy łwowlonie rozumowi buiác/ Boć iedno przez ten iefliś człowiek poznác. *RejZwierc* 214v (37); *BielSpr* 7v (12); *WujJud* 248 (14); *KochList* 1; *RejPosWstaw* [21³]v; *BudBib* Deut 4/32 (3); *HistHel* D2; *Strum* C2 (6); *BudNT* Mar 8/23 (3); *StryjWjaz* C2; *CzechRozm* **3 (20); *KarnNap* A2 [2 r.]; *ModrzBaz* 5v (30); *SkarJedn* 384; *KochOdpr* C; *Oczko* 39v (13); *KochPs* 10; Pytanie Pánłkie iefli go Piotr miluie *SkarŻyw* 599 marg (34); *MWilkHist* H3v; *StryjKron* 275; *CzechEp* 11 (8); *NiemObr* 17 (7); *KochFr* 68 (3); *ReszPrz* 16 (17); *ReszList* 171; *WerGość* 236 (4); *BielSjem* 9 (3); Teraz łye nápatrż pánno/ kogo widziéc ządáfz/ Kto wié/ iefli go potym ná wieki oglądáfz. *KochPam* 83; *KochPieś* 20 (3); *PudłFr* 22 (3); *ArtKanc* N14v; *GórnRozm* B3v (3); *Paprup* F3 (4); *ZawJeft* 41 (2); ma clientelas, ktorychescie mu wm nie wiem iesli bacznie y naczynili y nabogacili *ActReg* 117 (8); áby pilnie zówždy obchodził ład w koło/ pátrzáiąc iefli kędy džiury niemáfz: á iefliże ieft/ kazác zápráwić *GostGosp* 98 (12); *KochCn* B4v; *KochPij* Cv; *GrabowSet* Y (2); *KochFrag* 45; *OrzJan* 3 [2 r.]; *WyprPl* B3 (2); *LatHar* 136 (4); *RybGęśli* B4; *WujNT* 1.Cor 7/16 (31); *WysKaz* 35; *SarnStat* 674 (14); *KlonKr* A4v; *KmitaSpit* C3v; *PowodPr* 80 (2); *SkarKaz* 121b (16); *CiekPotr* 66

(5); CzahTr B3v; GosłCast 18 (2); PaxLiz B2 (3); SkarKazSej 661a; KlonWor 5 (5); PudłDydo A4v; SzarżRyt A.

Z elipsą składnika bezpośrednio rządzącego pytaniem zależnym (17): y rzekł do nyego Izrael/ brácyca twoi páfą bydło w Sychymyach/ chodz łam posłę cye do nych iefly fye ym łtżęśliwye powody. HistJóz A2; Będzye przecies przewracał iefli nie czyrwiwa RejWiz 84v (2); BielKron 377 (8); RejPos 12v; BielSpr 27v; KochMon 33; ná kázde fię łkrzypienie drzwi przelęka/ iefli go do ładu nie wołaią. SkarKaz 8a (3).

b. Retoryczne (232) : OpecŻyw 28 (3); March² D4; WróbŻołt 7/4; RejPs 139v; LibLeg 11/57v; RejJóz F3; SeklKat K3; Virziż iefly czie nie trącze Choć dalieko cziebie siedzę RejKup 16 (2); HistAl C7v; KromRozm I C (2); KromRozm II m2v; Diar 75; GliczKsiąż G3v; KrowObr 10v (17); Coż rozumiełz iefli to ieft złe towarzysztwo/ A bárzo miło z nimi zázwdy bywa wżytko. RejWiz 67v (8); Leop Hebr 10/29; OrzList h4v; RejFig Aa8v; RejZwierz 18 (9); OrzRozm T; Czemu wierzyłz moy pánie nieprawdziwym ludzyem/ ábych ia łtał o tve zdrowie/ teraz obacz iefli twoie zdrowie nie było w ręku moich/ á przepuściłemci BielKron 67 (2); SarnUzn D6; RejAp 6v (13); To prawdá/ iż teraz/ ták ofobnych głow niemálz/ iákie były zá Catullufá/ ále czo wiedzieć/ iefli drzwi przedfię/ teize włafności niemaią co y pirwey GórnDworz O5 (7); (marg) Kázdy z nas siedzi iáko flepy przy drodze. (-) A ták rozeznałz też to łam kázdy nędzny człowiecze/ iefli nie siedziłz podle drogi iáko flepy RejPos 68 (41); RejZwierc 104 (35); Pátrzciefz iefli fie tu wyłpimy/ áno iáda od gránic ieden zá drugim z nowinámi rzadko z dobremi. BielSpr 75v (3); WujJud 15 (11); BudBib Ier 2/10 (3); MycPrz II Av (2); WierKróc A3; BiałKaz L; ModrzBaz 143v; SkarJedn 138 (4); y połtáwił v drzwi mego domu pła wielkiego ná łancuchu mowiac: obaczę iefli tędy Piotr przyidzie iáko zwykł chodzić do ciebie. SkarŻyw 436 (5); MWilkHist B; CzechEp 57 (7); NiemObr 37 (14); ReszList 184; WerGośc 236 (2); BielSjem 4; GórnRozm C4v; PaprUp Gv (4); ActReg 51; GrabowSet E4v; LatHar 257; WysKaz 30; SarnStat 1271 (2); PowodPr 15 (4); SkarKazSej 694b (3); KlonWor 6 (3).

B. Niezależne (251) :

a. Zwykle (203) : BierEz B2 (3); PatKaz III 103v; HistJóz B4v; GlabGad G8 (4); RejJóz G5v (3); SeklKat H4v (3); RejKup c7v (2); KromRozm I C3 marg (7); KromRozm II xv marg; KromRozm III K8v marg (3); GroicPorz i2v (7); Iż Pan Kryłtus łámego fiebie zá kościół łwoi wydał/ áby y połwiecił: A tzymże/ iefli Solą álbo wodą? nie Solą mowi/ áni wodą tzárowaną? A tzymże thedy? krwią łwoią nadrołłfzą. KrowObr 74 (13); RejWiz 64v (7); Leop 2.Reg 5/19 (3); BibRadz 4.Reg 4/2; Chłop rzecze: á łpráwiedliwyli łędzia? Iefli też miłofnik tey ziemie ábo poddánych? Godnyli ieft ćci? Nie máli ná łobie wády? Iefli Krześciánin dobry/ obrońcá wiary y poddánych? Włzytcy będą odpowiadác zá nim: Ieft/ ieft. BielKron 275 (9); Mącz 391b; Kędy fię vdałz nieboże? do Dworu? Tám cię nie pufzczą [...] Do Pánow prožno [...] Iefli dd[!] Woyłká/ y tám nie małz miełcá ProtStoj E2; gdiż Piotr nie práwie dowierzał/ iedno pytał/ Pánie iefliś ty ieft. RejPos 245 (5); HistRzym 28v (3); Pytánié/ Iefli to rzecz przyłthoyna/ modlić fye łwiętyem vmárlym. BiałKat 151 marg; RejZwierc 129v (4); WujJud 7 (4); BudBib Gen 44/19; MycPrz I B4v; BudNT Matth 20/15 (3); CzechRozm 61v marg (60); ModrzBaz 39 (8); Poyżrzę w lewo/ álbo w práwo/ Nie łtáwi fye nikt łáłkáwo. Iefli wćiéc/ niemálz kędy/ Nieprzijiációł pełno włzędzy KochPs 206; KlonŻal Cv; WerGośc 236; ZapKóścier

1585/62v; *BielSjem* 8; Coż mu zanie wełmiecie/ iefli one maietnośc w Inflauciech[!] ta mu flufznie nie nalezi. *PaprUp* K2v (2); *GostGosp* 168; *GrabowSet* D3v; *LatHar* 126 murgr (18); *WujNT Mar* 10/2 (8); *SarnStat* 172 (2); *CiekPotr* 67; *GoslCast* 30.

b. Retoryczne (48) : *BierEz* R3v; A tkniż iedno świeckich vrzędow Ieftli tám nie więcej błędow *RejRozpr* C2v; *RejKup* dd7; *KrowObr* 93v; *RejWiz* 16v (5); *OrzList* d4v; (*marg*) Koryolan blizny vkázuie. (–) mowiąc: ieflim ia to fkażcá Rzeczypołpolitey/ gdyżem z młodości fwey [...] czoła fwego przeciw nieprzyiacielowi nálezmu zawnždy nie záltawiał *BielKron* 109 (2); *GrzegRóżn* Dv (2); *RejAp* 27v; *RejPos* 169 (2); *BielSat* D4v; *RejZwierc* 34 (7); *BudBib Am* 6/2 (2); *MycPrz* I Cv (2); A my prętko nie wiedząc ná co przyzwalamy/ Iezli nie z nálezá háńbą że nie oŕzregamy. *WierKróc* A2; *CzechRozm* 131 (2); Tedy ták wyznał: iefli być w tym żywoćie wietfza wiadomośc może á niŕzli wiára/ wierzę y zápewne trzymam/ á wiem iŕz to ieft práwy Bog *SkarŻyw* 203 (2); *CzechEp* 95; *BielRozm* 32; *KochPij* C; *GrabowSet* C4; *OrzJan* 87; *SkarKaz*) (3v [3 r.]; *GoslCast* 17.

2. W pytaniu rozłącznym zwykle przy pierwszym, czasem i przy następnych pytaniach alternatywnych [w tym w pytaniu niezależnym (69)] (531) :

Połączenia: »jeśli ... a (nie radszej)« (4): *BielKron* 80; iáko maŕz vżywác nádánego dobrá fwego od Pána twoiego/ á iáko ie maŕz rozeznác/ iefli ie maŕz z kálki á z nieálki iego. *RejPos* 165; *CzechRozm* 178 *marg* (2).

»jeśli ... a(l)bo ..., jeśli ... abo ... abo...« (114 : 2): *FalZioł* V 15; *HistJóz* C2v; *MiechGlab* 68; *SeklWyzn* Cv; *RejJóz* M7v; *KromRozm I* Ov (2); *MurzHist* G2 (2); *KromRozm II* a3v; *LibMal* 1554/190; *GroicPorz* x3v (4); Iefli fą przyiáciele albo nieprzyiáciele Bozy Papieznicy. *KrowObr* 240 *marg* (28); *OrzList* e4; *RejZwierc* A2v; Krol kazał náydowác iefli był gwałt ábo nie był/ iefli nie był/ áby byli na gárdle karáni/ Ráyce z Burmiŕtrem. *BielKron* 418v (17); *GrzegRóżn* F3v; *Mącz* 418d (5); *SienLek* 36v (5); *RejAp* 197v; *GórnDworz* Ee5v (2); *HistRzym* 54; *RejPos* 214v (6); *GrzegŚm* 46; *KuczbKat* 280; był ták oŕzpecony iŕz nieznác było iefli był człowiek álbo źwirzę *RejZwierc* 64v (7); *BielSpr* 8v (3); *WujJud* 68 (2); *BialKaz* K2; *ModrzBaz* 70 (3); *SkarJedn* 345; *ReszPrz* 30; *ReszList* 191; żeby tego oŕobá kto kwituie wypifána była/ iefli wielkiego wzroftu/ czy frzedniego/ czy máłego/ iefli czarny/ ábo liŕowáty/ ábo białokurowáty *GórnRozm* Lv (2); *ActReg* 97; *GostGosp* 24; *LatHar* 665; *WujNT* 68 (2); *SarnStat* 1109; *SkarKaz* 274b (2); *CiekPotr* 65 (2).

»jeśli... czy(li) ..., jeśli... czy(li) ... czy(li) ..., jeśli ... czy ... albo« (96 : 4 : 1): *OpecŻyw* 66v; *FalZioł* V [1]v; *KromRozm I* D2; *KromRozm III* Dv (2); *Diar* 94; *GroicPorz* aa3; *KrowObr* 12 (12); Dla cię Bogá proŕzę/ iefliŕ fye ty był krzcił v nas? czylim cię byli krzćić przepomnieli? *OrzList* b; *BibRadz* I 4v; *OrzRozm* L3; *BielKron* 109v (12); liczbá [...] vkázuieć figurę: iefli pierwŕza czy wtora álbo trzećia/ ná ftronie kárty. *SienLek* 197; *RejAp* 69v; *GórnDworz* C5v (4); *RejPos* 9; *GrzegŚm* 58 (2); *WujJud* 132 (4); *CzechRozm* 149v (5); A przedŕię fą/ ktorzi niewiem iefli z práwá/ czyli z obyczáiow/ czyli z oboygá [*nescio/lege an moribus, an vero utroque*]/ pewnych czáłow cyńŕz wybieráią od tych/ ktore nierządnoŕciá ciáłá fwego pożytek łobie czynią *ModrzBaz* 54 (13); *KochOdpr* B2v; *KochPs* 10; *SkarŻyw* 444; *KochTr* 25; *CzechEp* 183; *NiemObr* 7 (6); *KochFr* 46 (3); *KochPhaen* 24; *KochPieś* 29 (2); *PudłFr* 45; *GórnRozm* Lv (3); bo wnet gospodarz przyszedł. niewiem iesli casu czy umyslnie

rozerwał nam mowę. *ActReg* 102 (4); *KochFrag* 42 (2); *WyprPl* A3; *LatHar* 110; *WujNT* 474 marg (6); *PowodPr* 35.

»jeśli ... (a, albo, czyli) jeśli ..., jeśli ... jeśli ... jeśli ... albo jeśli« (25 : 1): *MurzHist* A3; *KrowObr* 2v (2); *RejWiz* 194; *Leop Eccle* 3/21 (2); *BibRadz* 2.Cor 12/3; *BielKron* 418; *Mącz* 457a; *RejPos* 190v (2); albo też mieżkka [powiedzi słucha/ iefli iutro będzie mógł skákác/ czyli iefli lie vtrząfnał *RejZwierc* 165 (2); *BudNT Ioann* 7/17; *CzechRozm* 77 (3); *Dolus, an virtus, quis in hoste requirat?* To ieft/ Iefli fortel iefli moc/ nie o tem pytaią *ModrzBaz* 115v; *Oczko* 7 (3); Y drugi raz: iefli świeccyli/ iefli swoili (*errata*: ieśli świeccy/ ieśli swoi (-) o tym niewiem/ nierządnicę táiemnie do celle iego w prowadzili *SkarŻyw* 308; *WujNT* 2.Cor 12/2 (2); *SarnStat* 1280; *GostCast* 56.

»jeśli ... jeśliby« (1): gdy do Antiochá od Rzymian poślan był/ Iefli chciał mieć przymierze/ jeśli by też walczył. *RejZwierc* 28v.

»jeśliż ... abo jeśli« (1): dowie fię o náuce/ iefliż ieft z Bogá/ ábo iefli ia sam z siebie mowię. *WujNT Ioann* 7/17.

»czy ... albo jeśli« (1): ábyś mi znác dał iefli nie kunśztuiefz/ Iż iuż pewnie odieżdzał: czy mię tak probuiefz. Albo iefli wiátr z żagle m twą wiarę zániefie *PudłDydo* A4v.

»-li ... -li jeśli ... albo« (1): Co wśyftko [...] náturzeli/ ćwiczeniuli/ iefli też fortunie/ álbo tym wśyftkim zaráz/ przypifác to potrzebá/ mówić nie rzecz moią *Oczko* A3v.

Z elipsą orzeczenia w pytaniu alternatywnym (75):

»jeśli ... albo nie« [w tym 1 r. może błędnie: jeśli ... albo nic] (67): *PatKaz* I 11v; *HistJóz* A2v; *FalZioł* IV 53c; *GlabGad* H8v; *LibLeg* 11/45; *SeklWyzn* Cv (2); *LibMal* 1548/145; A nye pułfczáyą to ná ich wolą/ yefli tak chcą dzyerzec/ álbo nye: Ale zá potrzebne rzeczy przykázuyą. *KromRozm II* g2; *Diar* 96; *GroicPorz* e2v (5); *KrowObr* 54v (4); chcę to od ciebie słýżec przed wśyftkimi/ iefli ie odkupifz álbo nie *BielKron* 53v (2); *Mącz* 510a (2); *SienLek* 21 (4); *GórnDworz* Gv; *HistRzym* 78v; *RejPos* 252 (2); *BiałKat* 223v (2); *KuczbKat* 425; *RejZwierc* 114v; *WujJud* 69 (4); *CzechRozm* 187 (6); *Oczko* 21 v (2); A nie idzie pewnie o to przá/ iefli Papież przyznawa/ ábo nie/ tę zwierzchność: ále oto/ iefli ieft Antychriftem onym/ krolem/ twarzy niewśtydliwey/ ábo nie. *CzechEp* [383] (3); *CzechEpPorz* *; *KochWz* 135; *WerGość* 246; *ArtKanc* Q5; *ActReg* 12 (2); *GostGosp* 122; *LatHar* 665; *WujNT* 89 (3); *SarnStat* 619.

»jeśli ... czyli nie« (8): powiedz nám/ ieftli podobno dawatz dáń/ albo czyńfz Cefarzowi/ czyli nie? *OpecŻyw* 75; *KromRozm II* f4v; *KromRozm III* 15 (2); *BibRadz* Gen 24/21; *OrzQuin* Z2; *CzechRozm* 149v; *ModrzBaz* 56v.

a. Pytanie rozłączne poprzedzone jest pytaniem wyrazowym (177) :

Połączenia: »jeśli ... a(l)bo ..., jeśli ... jeśli ... jeśli ... abo« (45 : 1): *BierEz* B2v (2); *PatKaz* III 119; Czo zdrowśzego ehoremu gdy iuż wzmaga. Ieftli chleb albo mięfo. *GlabGad* K6v (10); thak Miloćziwy Krolyv yako się poradzą, yefly poydą albo nyepoydą, ony dadzą znaez do stharośthy Camyenyeczłkiego *LibLeg* 6/192 (2); *LibMal* 1554/190; *GroicPorz* 112; *KrowObr* 194 (3); *BielKron* 64v (4); *Mącz* 509d; *SienLek* 30v; Y myśliwiec poźrzawfzy ná plá/ ná ptaká/ iuż hnet wie czo w nim wre/ iefli rączy/ iefli łuczny/ iefli łowny/ ábo gniewliwy *GórnDworz* L15; *HistRzym* 72v; *RejPos* 61; *RejZwierc* 184v; *BudBib* Ier 44/28; *ModrzBaz* 26; *ReszPrz* 53 [5 r.].

»jeśli ... czy(li) ..., jeśli ... czy ... czyli ... albo ...« (86 : 1): *OpecŻyw* 130; *GlabGad* F6 (4); *MurzNT* 66; *KromRozm III* Gv; *DiarDop* 102; *MrowPieś* A4; *BielKom* E2v; Co lepyey yefli gdyby ocyc fyná ná kápłáńftwo wyodł/ czyli gdyby go ożenił. *GliczKsiąż* O4 (5); *KrowObr* 7v (16); *RejFig* Ccv; *BielKron* 48 (11); *GrzegRóżn* D4v; iákim ięzykiem dworzánin náđłtháwiác łwego ma/ iefli Czełkim/ czy Rufkim/ czyli Chárwáckim/ ábo Słowáńłkim *GórnDworz* F4 (8); *RejPos* 61v (8); *RejPosWiecz*³ 99; *RejZwierc* 131 (2); połłał [...] znáki/ tho iefł rohatjnę y rozgę / ktore snich chcá łobie wybrác/ iefli rozgę ná pokoy/ czyli Rohátynę ná walkę *BielSpr* 48v (5); *WujJud* 35 (3); *ModrzBaz* 56v (2); *SkarŻyw* 90; *CzechEp* 277; *NiemObr* 119; *WerGośc* 261; *ArtKanc* N12; *BielRozm* 5; *GórnRozm* Ev (3); *ActReg* 7 (2); *Phil* D2 (2); *GórnTroas* 56; *PowodPr* 76.

»jeśli ... jeśli ..., jeśli ... jeśli ... jeśli ...« (16 : 1): *MurzNT* 28v; *GliczKsiąż* G8; *GroicPorz* 112; *RejWiz* 83v; á przypátrowáli fie pilno/ kto zá námi woła/ iefli Pálterz/ iefli naiemnik. *RejAp* 12v; *RejPos* 334v; *RejZwierc* 80v (5); *CzechRozm* 244v; *StryjKron* 572 (2); *ReszPrz* 53; do czego Aktor wiedzie, y áffektuie v łádu, iefli krzywdę, iefli táxę, iefli *cum poena* etc. *SarnStat* 751 (2).

»jeśli ... jeśliże ...« (3): *ConPiotr* 33; komu iefł powinnieyfzy/ iefli Pánu Bogu łwemu y łwiętey woley iego/ iefliże temu nowo wymyflonemu bogu łwiátá tego *RejAp* 116; *CzechEp* [414].

»-li ... -li ... -li ... jeśli ...« (1): y niewiem czym fię to dzieie/ księdzemli? łwiętemli? onáli monłtráncyá? iefli też łámym onym ćiałem/ ktore ták pod czás zacne/ powázne onym fię pokázuie *CzechEp* 192.

Z elipsą orzeczenia w pytaniu alternatywnym (3):

»jeśli ... albo nie« (2): *SienLek* 32v; ále wie co ma być/ iefli pokutowác mamy ábo nie. *SkarKazSej* 707a.

»jeśliby ... jeśli nie« = *utrum ... an non PolAnt* (1): áby ćię [Jehowa] trapił y dołwiadczył á wiedziál co w łercu twoim ieflibyś łtrzegł przykazań iego/ iefli nie. *BudBib Deut* 8/2.

** *Bez wystarczającego kontekstu* (7) : An adverbium interrogandi. Izali/ yefli *Mącz* 8d; Nunquando, Ieflikiedy. *Mącz* 254d (5); Ecquando – Iefłli kiedi. Ecquis – Iefłli kto? *Calep* 348a.

*** *W dosłownym tłumaczeniu Biblii; zaprawdę nie* (30) : *Leop Ps* 131/3 (4); *BibRadz 2.Par* 7/13 [3 r.]; y przyłiągł Saul/ żyw Bog iż nie vmrze. (*marg*) Włá/ iefli vmrze. (–) *BudBib 1.Reg* 19/6 (20); Záprawdę powiedam wam/ ieflibędzie (*marg*) To iefł, Nie będzie. Hebr. (–) dány znák narodowi temu. *WujNT Mar* 8/12; przyłiągł przez łámego łiebie/ mowiac/ (*marg*) Iście. G. Iefli nie L. Hebr. (–) Błogoláwiác błogoláwić ćię będę/ y rozmnażáiac rozmnożę ćię. *WujNT Hebr* 6/14 (3).

*** *Dubium; może w funkcji partykuły życzącej; oby* (1) : zgołá łobie obieray: ábo ofiáruy Bogom [...] ábo więc ná męki [...] potepion będzielz. Odpowiedziál Iánuáryułz: iefli to vczyniłz/ iá łam tego prágnę/ ábych fię łtał ofiárą Bogu memu *SkarŻyw* 428.

Cf **JEŚLIBY, JEŚLIĆ, JEŚLIĆBY, JEŚLIŻE, JEŚLIŻEBY, JEŚLIŻEĆ, JEŚLIŻEĆBY, JEŻELI**